

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA U RIBARSTVU
LOKALNE AKCIJSKE GRUPE U RIBARSTVU
„SAVSKI VEZ“
ZA RAZDOBLJE 2021.-2027.**

Sufinancira
Europska unija

Program
**ZA RIBARSTVO
I AKVAKULTURU**

Izrada ove Lokalne razvojne strategije u ribarstvu sufinancirana je sredstvima Europske unije iz Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu

KRATICE

CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
EFPR	Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu
EU	Europska unija
ESIF	Europski strukturni i investicijski fondovi
FLAG	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IT	Informacijske tehnologije
IKT	Informacijsko-komunikacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JPS	Jedinica područne (regionalne) samouprave – Županija
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRSR	Lokalna razvojna strategija u ribarstvu
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
MSP	Mikro, mala i srednja poduzeća
OCD	Organizacije civilnog društva
PP	Park prirode
PRA	Program za ribarstvo i akvakulturu RH za programsko razdoblje 2021.-2027.
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
RH	Republika Hrvatska
SRD	Sportsko ribolovno društvo
TZ	Turistička zajednica
ZRP	Zajednička ribarstvena politika EU

Sadržaj

UVOD	4
1. Opis područja koje obuhvaća Lokalna razvojna strategija u ribarstvu (LRSR)	5
1.1. Osnovni podaci o području	5
1.2. Osnovne zemljopisne značajke	7
1.3. Kulturno-povijesna i prirodna baština.....	8
1.3.1. Kulturno-povijesna baština.....	8
1.3.2. Prirodna baština	11
1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području	15
1.5. Stanje društvene infrastrukture.....	19
1.6. Gospodarske značajke	21
1.6.1 Glavne gospodarske djelatnosti	25
1.1.1. Tržište radne snage	29
1.7. Demografske i socijalne značajke	32
2. Partnerstvo i uključenost lokalnih dionika.....	35
2.1. Opis partnerstva.....	35
2.2. Opis tijeka izrade LRSR i uključenost lokalnih dionika u izradu LRSR	36
3. Analiza razvojnih potreba područja, uključujući SWOT analizu	37
3.1. Rezultati SWOT analize	37
3.2. Prikaz potreba područja FLAG-a	40
4. Ciljevi, integrirani i inovativni karakter LRSR.....	43
4.1. Ciljevi i prioriteta LRSR.....	43
4.2. Prioritetne mjere za provedbu LRSR	45
4.3. Zajedničke značajke za sve mjere u okviru provedbe LRSR.....	52
4.4. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima	53
4.5 Inovativni karakter LRSR i usklađenost s horizontalnim prioritetima PRA 2021.-2027. ..	53
5. Upravljanje, praćenje i vrednovanje provedbe LRSR	54
5.1 Opis sposobnosti za provedbu LRSR.....	54
5.2. Opis postupaka pripreme natječaja i odabira projekta na FLAG razini	56
5.3. Opis praćenja i vrednovanja provedbe LRSR	57
6. Akcijski plan provedbe LRSR	60
7. Financijski plan provedbe LRSR	61

UVOD

Lokalna razvojna strategija u ribarstvu (LRSR) je temeljni dokument Lokalne akcijske grupe u ribarstvu (FLAG) „Savski vez“ (dalje: FLAG) za provedbu Programa za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021.-2027. u okviru Zajedničke ribarstvene politike (ZRP) EU. LRSR sadrži odrednice za realizaciju mjera i projekata (operacija) koji su sukladni specifičnim razvojnim potrebama razvoja plavog gospodarstva i razvoja ukupnog ribarstvenog područja te koji, na najbolji način, doprinose integralnom i održivom teritorijalnom razvoju područja FLAG-a.

LRSR FLAG-a ujedno je osnovni dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice (CLLD-a) koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za programsko razdoblje 2021.-2027.

LRSR FLAG-a izrađena je u skladu s *Program za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021.-2027.*, strategijom „*Više od ribnjaka*“ vizije i plana provedbe strategije transformacije sektora akvakulture u Hrvatskoj 2020.–2030, Nacionalnim planom razvoja akvakulture za razdoblje do 2027. godine, dokumentom *Preporuke i smjernice za izradu lokalne razvojne strategije u ribarstvu (LRSR)* i uputama Uprave ribarstva Ministarstva poljoprivrede RH. Također, LRSR je usklađena i sa *Planom razvoja Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2027. godine* kao i drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne i nacionalne te Europske razine.

U pripremi i izradi LRSR ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz javne i privatne interesne skupine odnosno iz javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na participativnom partnerskom pristupu i načelima CLLD-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su radionice, sastanci i konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe područja FLAG-a i utvrđivanje mjera.

Ukupno partnerstvo odnosno Skupština FLAG-a „Savski vez“ je, nakon rasprave i usuglašavanja, na sjednici održanoj 30. listopada 2023. godine usvojila LRSR za programsko razdoblje 2021.-2027.

1. Opis područja koje obuhvaća Lokalna razvojna strategija u ribarstvu (LRSR)

1.1. Osnovni podaci o području

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu „Savski vez“ (u daljnjem tekstu: FLAG), sa sjedištem u Oprisavcima, osnovana je kao poseban oblik lokalne akcijske grupe specijalizirane za provedbu ribarstvene politike s ciljem povezivanja građana na lokalnoj razini za potrebe razmjene iskustva i informacija, kao i predlaganja projekata i aktivnosti razvoja sektora ribarstva i akvakulture. FLAG se nalazi na južnom dijelu povijesne regije Slavonija, slijedeći tok rijeke Save i uključuje područje Brodsko-posavske županije. FLAG obuhvaća 28 JLS od toga 2 grada: Nova Gradiška i Slavonski Brod te 26 općina, sa, sveukupno, 185 naselja. Najviše naselja imaju općina Okučani (17), a najmanje općine: Davor i Gundinci, koje imaju po jedno, istoimeno, naselje.

Prema podacima iz Popisa stanovništva 2021. godine Državnog zavoda za statistiku područje FLAG-a ima 130.267 stanovnika, od čega, na području dva grada, živi 47,27%, a u općinama 52,73% stanovnika. Teritorij FLAG-a prostire se na području od 2.028,30 km² s prosječnom gustoćom naseljenosti od 64,26 st./km² (što je ispod nacionalnog prosjeka od 68,7 st./km²).

Područje predstavlja pogranično područje Republike Hrvatske, prema Republici Bosni i Hercegovini, a koje spaja rijeka Sava. Područje je tradicionalno oslonjeno na poljoprivredu kao temeljnu gospodarsku granu, dok su gradovi razvijali obrtništvo i industriju, a grad Slavonski Brod je i administrativno središte Brodsko-posavske županije.

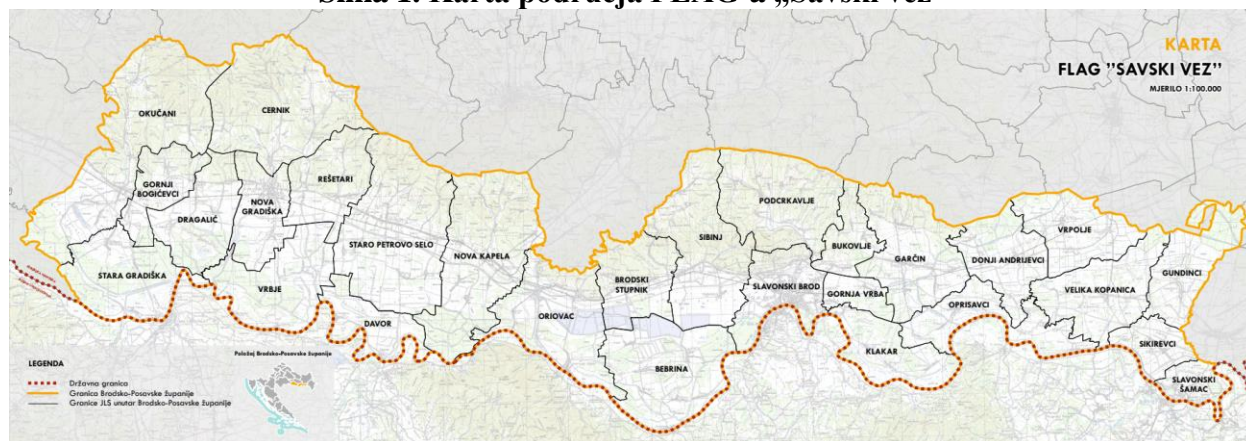
Tablica 1: Osnovni podaci o FLAG-u

JLS	Broj stanovnika 2021.	Broj naselja	Površina (km ²)	Gustoća naseljenosti (st/ km ²)
Bebrina	2.817	7	101,19	28,08
Brodski Stupnik	2.357	4	57,88	40,26
Bukovlje	2.727	5	31,01	86,05
Cernik	2.964	11	127,86	23,24
Davor	2.529	2	42,72	59,34
Donji Andrijevići	3.059	4	56,98	53,54
Dragalić	1.058	6	61,62	17,84
Garčin	3.951	8	88,30	45,24
Gornja Vrba	2.168	2	20,13	106,27
Gornji Bogičevci	1.428	6	41,84	32,43
Gundinci	1.610	1	58,51	26,98
Klakar	2.020	4	53,53	37,61
Nova Gradiška	11.690	4	48,92	238,72
Nova Kapela	3.393	12	128,33	26,31
Okučani	2.323	17	159,64	14,58
Oprisavci	1.968	8	59,73	30,48
Oriovac	4.770	10	93,28	51,21
Podcrkavlje	2.207	13	95,04	23,27
Rešetari	3.852	7	59,22	64,80
Sibinj	5.730	12	103,65	55,39

Sikirevci	2.028	2	29,66	69,69
Slavonski Brod	49.891	3	54,12	916,27
Slavonski Šamac	1.576	2	22,47	69,86
Stara Gradiška	911	7	77,29	11,86
Staro Petrovo Selo	4.110	13	140,97	29,13
Velika Kopanica	2.621	5	74,27	38,15
Vrbje	1.691	7	79,26	21,39
Vrpolje	2.818	3	60,88	46,80
UKUPNO FLAG	130.267	185	2.028,30	64,26

Izvor: DZS

Slika 1. Karta područja FLAG-a „Savski vez“

Izvor: FLAG „Savski vez“

Slika 2. Karta položaja FLAG-a „Savski vez“ u Hrvatskoj

Izvor: <https://travelcroatia.live/listing/slavonia-point/>

1.2. Osnovne zemljopisne značajke

FLAG je smješten u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske te obuhvaća južni dio Slavonske nizine, odnosno prostor između planina Psunj, Požeške gore i Dilj gore na sjeveru te rijeke Save na jugu, koja je ujedno i državna granica prema R BiH, koja, u dužini od 163 km, protječe područjem FLAG-a. Osim s R BiH, FLAG, na zapadu, graniči sa Sisačko-moslavačkom županijom, na sjeveru s Požeško-slavonskom i Osječko-baranjskom županijom, a na istoku s Vukovarsko-srijemskom županijom.

Na području FLAG-a dvije su reljefne cjeline; prigorski pojas na sjeveru i nizinski pojas na jugu, uz rijeku Savu. (1) Prigorski pojas čini uski brdsko-planinski pojas na sjeveru FLAG-a koji sačinjavaju planina Psunj, Požeška i Dilj gora. Područje je šumovito i slabo naseljeno. (2) Nizinski dio uz rijeku Savu obuhvaća 50% površine FLAG-a. Zemljište je zaravnjeno, veće vlažnosti i u cijelosti nije zaštićeno od visokih voda rijeke Save. Najviša točka FLAG-a je vrh Brezovo polje (985 m) na Psunju, a najniža točka je 83 mnm (Gundinci).

Područje FLAG-a ima razvijene različite površinske vodotoke i sačinjavaju ga vodotoci, akumulacije i ribnjaci. Područje se dijeli na tri vodna i slivna područja: sliv Šumetlica-Crnac, sliv Jelas i sliv Biđ.

Prema CORINE¹ bazi podataka na području FLAG-a ukupna vodna površina je 5.963,86 ha.

Tablica 2: Podaci o površinskim vodotocima na području FLAG-a

Tip područja	Površina područja		Grupa	Naziv grupe	Površina grupe	
	ha	%			ha	%
Kopnene močvare	1.141,59	0,56	4.	Vlažna područja	1.141,59	0,56
Vodotoci	2.155,54	1,06	5.	Vodene površine	4 822,27	2,38
Vodna tijela	2.666,73	1,32				

Izvor: *Izješće o stanju u prostoru Brodsko-posavske županije 2014.-2020.*

Za cijeli FLAG je karakteristično povećanje (2013.-2019. godina) tzv. površina koje su nastale antropogenim djelovanjem kao što su gradska područja (čije površine rastu, iako se smanjuje broj stanovnika), industrijski kompleksi, sportske površine i infrastruktura unutar i izvan gradskih područja. Također, povećavaju se poljoprivredne površine koje se navodnjavaju kao i površine koje zarastaju, a smanjuju se površine bjelogoričnih šuma.

FLAG pripada širem području Istočne Hrvatske, s umjereno toplom kišnom klimom (Cfb prema Köppenovoj klasifikaciji). Srednje mjesečne temperature više od 10°C tijekom više od četiri mjeseca godišnje, srednje temperature najtoplijeg mjeseca ispod 22°C. Prosječna godišnja količina oborina od 700-800 mm. Područje se nalazi na prijelazu između područja s vlažnijom klimom na zapadu te područja sa sušom klimom, na istoku. Određena klimatska odstupanja vezana su za reljefne odlike prostora.

Klimatske promjene su prepoznate i kao sigurnosna prijetnja, rizik i izazov za Republiku Hrvatsku stoga Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (NN 73/17) predviđa djelovanje u pravcu jačanja otpornosti na klimatske promjene i smanjenja rizika. Najveću ranjivost na utjecaj klimatskih promjena pokazuje poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, energetika i turizam. Područje FLAG-a je izrazito ruralno, a poljoprivreda i šumarstvo su od najvećeg gospodarskog značaja,

¹ CORINE digitalna baza podataka o stanju i promjenama zemljišnog pokrova i namjeni korištenja zemljišta Republike Hrvatske pod nazivom CORINE (*COoRdination of INformation on the Environment*)

stoga klimatske promjene mogu imati veliki utjecaj na gospodarstvo i svekoliko stanovništvo. Područje uvelike ovisi o režimu vodotokova (poplave, suše).

Rijeka Sava

Najznačajniji vodotok područja je rijeka Sava koja protječe kroz FLAG i predstavlja državnu granicu između RH i RBiH.² Sava pripada crnomorskom slivu, pritoka je Dunava, a izvire u sjeverozapadnoj Sloveniji. Oblikuje se spajanjem Save Dolinke i Save Bohinjke, a ulijeva se u Dunav u Beogradu, glavnom gradu Srbije. U Sloveniji, u slivu rijeke Save, živi 61% stanovništva; u Hrvatskoj 50%, u Bosni i Hercegovini 88%, a u Srbiji 26% stanovništva; procjenjuje se da joj gravitira oko 8 milijuna ljudi. Danas je, oko 64% toka rijeke Save, pod različitim oblicima zaštite. Sava je vrlo dobro očuvana u odnosu na rijeke zapadne Europe, velike je biološke i krajobrazne raznolikosti, na njoj, i uz nju, nalaze se mnoge rijetke i ugrožene vrste i staništa. Uz Savu se nalaze prostrana plodna područja koja služe za uzgoj hrane i velike poplavne šume hrasta lužnjaka. Rijeka Sava plovna je od Siska pa sve do ušća u Dunav. O značaju rijeke Save govori i proglašenje dana rijeke Save 1. lipnja, koji je 2007. proglašen u Zagrebu, a danas se obilježava u sve 4 zemlje kroz koje Sava protječe.

1.3. Kulturno-povijesna i prirodna baština

1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Područje FLAG-a je naseljeno od pretpovijesnih vremena do danas, o čemu svjedoče mnogobrojni materijalni ostaci. Nalazišta starih kultura iz pretpovijesnih vremena mogu se naći na mnogim mjestima na području FLAG-a (44 arheološka nalazišta/zone). Arheološki nalazi na pojedinim lokacijama ukazuju na kontinuitet života kroz stoljeća na istim mjestima. Danas najznačajnije naselje unutar FLAG-a je Slavonski Brod naseljavano je kontinuirano tijekom 8000 godina, od neolitika do danas (arheološka zona unutar grada Slavenskog Broda). Evidentirana je **kultura Kelta** i ilirskog plemena Breuci, koji su na ovim prostorima živjeli prije rimskih osvajanja. Doba U antičko područje je bio dio rimske provincije Panonia, a stanovništvo se asimilira i prihvaća rimsku kulturu. Na području današnjeg Slavenskog Broda se nalazilo rimsko naselje Marsonia na cesti Siscia-Sirmium. Nakon propasti Rimskog Carstva područje naseljavaju (6. st) Slaveni i Avari. U ranom srednjem vijeku područje je pod franačkim nadzorom, a njime upravlja domaći knez. U vrijeme kralja Tomislava, smatra dio povjesničara, ovaj dio Hrvatske ujedinjen je s Primorskom Hrvatskom. Hrvatska ulazi u uniju s Mađarskom 1102. i prihvaća kralja Kolomana. Stara Gradiška, (1295.), je naselje na prijelazu preko Save, na putu iz Slavonije do Jajca. Stara Gradiška dolazi pod tursku vlast 1536. i otuda kreću turska osvajanja u zapadnoj Slavoniji. Turci zauzimaju do 1552. cijelo porječje između Drave i Save. Turske vlasti osnivaju Požeški sandžak radi obrane osvojenog područja između Drave i Save. Mirom u Srijemskim Karlovcima 1699. pod vlasti Habsburške Monarhije (unutar koje je hrvatsko kraljevstvo od 1527.) oslobođena su okupirana područja Slavonije. Nova granica je razdijelila naselje Stara Gradiška na bosanski i slavonski Slavonija je pod turskom vlašću do mira u Sremskim Karlovcima 1699. godine. Područje uz rijeku Savu postaje dio Vojne Krajine³, sve do ukidanja Vojne Krajine i pripajanja matici Hrvatskoj. Na oslobođenim područjima osnivaju se vlastelinstva koja često mijenjaju vlasnike te su česti sukobi

² Rijeka Sava je najduža rijeka na Balkanu, ukupne dužine je 946 km, a kroz RH protiče u dužini od 510 km. Povezuje glavna grada Ljubljanu, Zagreb i Beograd; prolazi kroz 4 države Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu te Srbiju.

³ Vojna Krajina, habsburška ratna provincija pod upravom Dvoranskog ratnog vijeća u Grazu od 1553. do ukidanja.

među stanovništvom i vlastelom. Područje je pod direktnom upravom Dvora i postaje dio Vojne Krajine, čija je granica išla rijekom Savom prema istoku sve do ušća u Dunav. Vlasnici velikih vlastelinstava, donose i gospodarski napredak, kao npr. vlasnici vlastelinstva Cernik otvaraju rudnike lignita, mineralnog ulja, krečane, ciglane, pilane i razvijaju kemijsku industriju temeljenu na preradi drveta. U Cerniku, krajem 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća, su radile: Tvornica žeste i rakije, keramička tvornica Huga Blancka i Paropilana Marijevac. U periodu od ukidanja Vojne krajine do 2. sv. rata Slavonski Brod postaje 2. grad po veličini u Slavoniji i središte je trgovine, prometa i industrije⁴ te je u gradu više tisuća zaposlenih u tvornici vagona i mostova (današnji Đuro Đaković), drvnoj industriji, željeznici i prometu. Nakon raspada Austro-Ugarske monarhije najveći dio RH našao se u društveno političkoj zajednici pod nazivom Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, koja nastaje pod pritiskom sila Antante. U novoj državi neprekidne su napetosti između različitih naroda, koje se 1929. pokušavaju staviti pod nadzor suspendiranjem političkih sloboda i uvođenjem Šestosiječanjske diktature. U brodskom Posavlju od 1918. vlada veliko nezadovoljstvo zbog političkog položaja Hrvata. Gospodarska kriza koja je započela 1920. dovela je do pada cijena poljoprivrednih proizvoda, dugovi i nezaposlenost pogoršali su se na hrvatskom selu koje je osiromašilo već nakon ulaska u novu državu. Većina seljaka podržava političko djelovanje Hrvatske seljačke stranke i opire se politici unitarizma i velikosrpstva. Nakon napada jugoslavenskih žandara i krvoprolića nad hrvatskim seljacima u Sibirju i Slavonskom Brodu (Sibirjske i Vrbske žrtve), a 1935. dolazi do Bune seljaka brodskog Posavlja. U Slavonskom Brodu pobijeni su seljaci iz sela Gornja Vrba i Ruščica. Na izborima 1938. većinu u kotaru Brod osvaja Hrvatska seljačka stranka, koja dočekuje rat zaokupljena unutarstranačkim sukobima. U 2. sv. ratu područje je dio NDH, a Brod je bio strateška točka za njemačke trupe pri slanju trupa u Bosnu i na jugoistočni front. U selima njemačka vojska je neovlašteno upadala i vršila ubojstva, pljačke i palež (Klokočevik, Korduševci, Šušnjevi, Vrhovina). Na području dolazi do razvoja crnog tržišta hranom jer vlada nestašica hrane u „pasivnim krajevima“ NDH i Bosni te se povećava represija vlasti. Otpor ustaškom režimu počinje 1941., a zamah dobiva 1943. kad se formira Diljski odred. Ustaške vlasti otvaraju koncentracijski logor, Stara Gradiška, koja je kao kaznionica postojala i a druge Jugoslavije sve do početka 1980-ih. Područje je oslobođeno u travnju 1945. godine kad se Jugoslavenska armija kretala iz pravca Pleternice, preko Andrijevac prema Brodu. Nakon rata odmah je počeo proces obračuna s neistomišljenicima. Na gospodarske prilike na selu veliki utjecaj su imali *Zakon o agrarnoj reformi i kolonizaciji* iz 1945. koji je omogućio eksproprijaciju, a zemljišni maksimum odredio na 35 ha, te *Zakon o poljoprivrednom fondu opštenarodne imovine iz 1953. je snizio agrarni maksimum na samo 10 hektara, a dobivenu zemlju dodijelio poljoprivrednim organizacijama (zadrugama, državnim dobrima itd)*. Slavonski Brod se razvija u industrijsko središte, a u poljoprivrednoj proizvodnji od najveće je važnosti nekadašnji Agrokombinat Jasinje. Za vrijeme Domovinskog rata pretpostavljalo se da će Jugoslavenska armija prijeći Savu i napasti iz smjera Bosanske Posavine na potezu od Slavonskog Broda do Županje. Zbog toga su minirani mostovi u Orašju i Gunji te je praćeno kretanje vojske u Bosanskoj Posavini, a sela koja su nekad bila dio Vojne Krajine čuvala su opet granicu na Savi. Nakon uništenja mosta kod Slavonskog Šamca, Slavonski Brod ostaje jedina veza i logističko opskrbna točka u obrani Bosanske Posavine, a grad i most na Savi su izloženi teškom granatiranju sve do pada Bosanske Posavine. Okupirana su bila područja Okučana, Gornjih Bogičevaca, Dragalića i

⁴ Građa za historiju narodnooslobodilačkog pokreta u Slavoniji, Knjiga 10, Historijski arhiv u Slavonskom Brodu, Slavonski Brod, 1984., str 242; I. JELIĆ, „Prilike u Brodu 1941.-1945. godine“, str. 293.

Stare Gradiške, koji su oslobođeni u vojno-redarstvenoj akciji Bljesak⁵. Kultura sjećanja na dane stradanja Slavanskog Broda i Posavine njeguje se na području LAG-a spomen obilježjima u Bukovlju, Gornjoj i Donjoj Vrbi⁶.

Među najznačajnijim lokalitetima je kulturno povijesna cjelina grada Slavanskog Broda te Brodska tvrđava, iz 18. st., koja je jedna je od najvećih i najznačajnijih baroknih građevina fortifikacijske arhitekture iz doba Eugena Savojskog. Kulturno povijesna cjelina Nove Gradiške također potječe iz 18. st. kad je grad planski izgrađen u duhu kasnobaroknog klasicizma. Iz tog doba potječe zgrada muzeja u Novoj Gradiški, sagrađena polovicom 18. stoljeća koja predstavlja jedinstven primjer javne barokne arhitekture. Općina Cernik posjeduje niz zaštićenih dobara evidentiranih kao vojne i obrambene građevine, sakralne komplekse, stambene građevine, memorijalne građevine od kojih izdvajamo ruševine grada (utvrde) Gračanica iz 16.st. i srednjovjekovno renesansni dvorac Marković – Kulmer, posljednjih vlasnika vlastelinstva Cernik, čiji je potomak poznati hrvatski slikar grog Ferdinand Kulmer. Na cijelom području FLAG-a najbrojnija je sakralna baština.

Na području FLAG-a očuvana je tradicijska drvena i ciglena arhitektura, povijesne cjeline tradicijske gradnje i načina života, znanje i umijeće proizvodnje živog vapna na tradicijski način te etnološka baština. Niz je vještina vezano za glazbeno izražavanje: umijeće sviranja gajdi i duda, tamburice samice, izvođenje vokalno-instrumentalnih napjeva bećarca i svatovca (ženska deseteračka pjesma), starogradskih pjesama te crkveno pučko pjevanje te izvođenje šetanog kola i šokačkog kola (taraban, drmeš). Od zanatskih vještina njeguje se priprema tradicijskog slavanskog kulena/kulina, medicarski obrt, izrada ženskih tradicijskih frizura i slavanskog kožnog prsluka, ukrašavanje odjevnih i uporabnih predmeta zlatnom nit (zlatovez) i izrada sunčane čipke motiva (uvriježeno početkom 20.st.). To je također područje očuvanja tradicije hrvatskog lovstva, uzgoja lipicanaca, skupa običaja vezanih slavljenja sv. Martina biskupa, zlatne formule hrvatskoga jezika „ča-kaj-što“ kao sredstva prenošenja i očuvanja baštine. Od navedenog na UNESCO-ovoj reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine se nalaze medicarski obrt, uzgoj lipicanaca te glazbeno-vokalni izričaj bećarac.

Uz tradicijsku arhitekturu, vrijedne su **etno zbirke** koje su nalaze u vlasništvu obitelji (npr. zavičajna zbirka Stari Slatnik, kuća Ćosić s okućnicom u Slavanskom Kobašu, tradicijska kuća u Glogovici - Podcrkavlje) koje nažalost nisu relevantno valorizirane te otvorene za javnost.

U cilju očuvanja kulturne baštine te razvijanja turističkih atrakcija na području FLAG-a održavaju se mnogobrojne manifestacije. Pojedine manifestacije su vezane za gastronomiju i običaje vezane uz ribarstvo kao što je **Fišijada** (Slavonki Brod) gastro natjecanje u pravljenju fiš paprikaša, poznate ljute riblje juhe, te **Ribarske večeri** (Davor) koje se organiziraju na ušću rijeke Vrbas u Savu. Na području cijelog FLAG-a u mnogim mjestima različite udruge organiziraju natjecanja u spremanju fiš paprikaša, što postaje tradicija cijelog područja.

Tablica 3: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području FLAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Bebrina	2	0	0	0	0	2	0

⁵ VRA Bljesak je započela je 1.5.1995, hrvatske vojne i redarstvene snage su za 31 sat oslobodile okupirana područja Zapadne Slavonije, odnosno oko 500 km² i uspostavljen je nadzor nad autocestom A3

⁶ Rad kipara Ivana Briskog

Brodski Stupnik	1	0	0	2	0	0	0
Bukovlje	0	0	0	2	0	0	0
Cernik	3	0	0	3	0	0	0
Davor	0	0	0	0	0	0	1
Donji Andrijevci	0	0	0	1	0	0	0
Dragalić	1	0	0	0	0	0	0
Garčin	1	0	0	7	0	0	0
Gornja Vrba	0	0	0	4	0	0	0
Gornji Bogičevci	1	0	0	0	0	0	0
Gundinci	0	0	0	0	0	0	0
Klakar	2	0	0	1	0	0	1
Nova Gradiška	5	1	0	1	0	0	0
Nova Kapela	3	0	0	1	1	1	2
Okučani	0	0	0	4	0	0	0
Oprisavci	1	0	0	5	0	0	0
Oriovac	5	0	0	2	0	2	0
Podcrkavlje	5	0	0	0	0	0	0
Rešetari	2	0	0	2	0	0	0
Sibinj	1	0	0	1	0	2	0
Sikirevci	2	0	0	4	0	0	0
Slavonski Brod	14	1	0	2	1	0	0
Slavonski Šamac	1	0	0	0	0	0	0
Stara Gradiška	1	0	0	2	0	0	0
Staro Petrovo Selo	2	0	0	0	0	0	0
Velika Kопanica	0	0	0	1	0	0	0
Vrbje	0	0	0	0	0	0	0
Vrpolje	2	0	0	3	1	0	1
<i>Nacionalna i regionalna razina (i za područje FLAG-a)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>18</i>
Ukupno FLAG	55	2	0	48	3	7	23

Izvor: Ministarstvo kulture i medija

Područje FLAG-a naseljeno je od prapovijesnih vremena. Očuvane je kulturne baštine, te prije svega etno baština područja (od arhitekture do raznih običaja vezanih uz svakodnevni život i seoske blagdane). Iako je područje životno vezano za Savu, nedovoljno je prepoznata kulturna baština vezana uz svakodnevni život uz ovu rijeku, koju je potrebno sačuvati za buduće generacije.

1.3.2. Prirodna baština

Na području FLAG-a niz je područja zaštićene prirode, različitog stupnja zaštite, od koji je najveći dio vezan upravo za sliv rijeke Save. **Unutar FLAG-a je 3.310,33 ha ili 6,47% površine Parka prirode Lonjsko polje.**⁷ PP Lonjsko polje je od 1983. na listi važnih ornitoloških područja Europe⁸, a od 1993. je na popisu međunarodno značajnih vlažnih staništa.⁹ PP Lonjsko polje obuhvaća prostrane šume hrasta lužnjaka i pripadnih vrsta, ispresijecane m pašnjacima sa starim stočarskim nastambama i mnoštvom vodenih površina. **Značajni krajobraz Pašnjak Iva**

⁷ ukupna površina PP Lonjsko polje je 51.136,69 ha

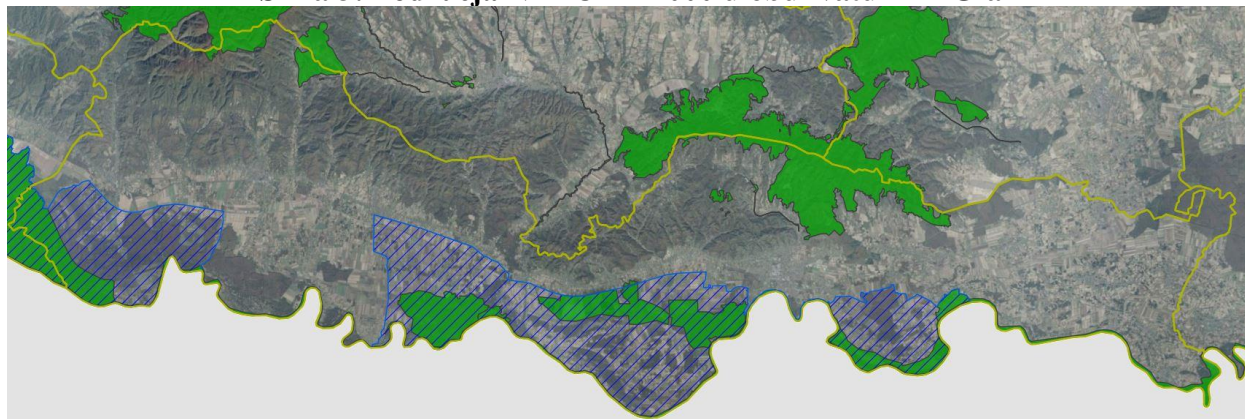
⁸ IBA - Međunarodna udruga za zaštitu ptica

⁹ Ramsarska konvencija – međunarodna konvencija o [močvarama](#) koja je nastala kao plod borbe za zaštitu močvara [2. veljače 1971.](#) godine u [iranskom](#) gradu [Ramsaru](#)

(Dragalić) zaštićen je 2010. godine. To je područje vlažnih nitrofilnih travnjaka i pašnjaka koju posavski konji održavaju ispašom. Važno je mrjestilište savskih riba, hranilište i odmorište ptica, stanište močvarne smeđe žabe. Unutar **značajnog krajobraza Jelas polje** (19.526,35 ha) nalazi se **Posebni rezervat** (125 ha) – **Ribnjaci Jelas-dio**. Stanište je kompleks šaranskih ribnjaka (s brojnom plutajućom vegetacijom), te obuhvaća kompleks ribnjaka, vlažne pašnjake i močvare uz rijeku Savu i područje aluvijalnih hrastovih šuma (Mrsunjski lug). Ribnjaci Jelas su jedno od najvrjednijih ornitoloških područja Republike Hrvatske za život (35 vrsta gnjezdarica), migracije te zimovanje ptica močvarica. U njemu boravi više od 20.000 migratornih ptica močvarica iz 193 različite ugrožene i zaštićene vrste. U Jelas ribnjacima gnijezdi se oko 5% europske populacije žličarki i 1% europske populacije žute čaplje. **Posebni (ornitološki) rezervat Bara Dvorina** (Oprisavci, Klakar) proteže se uz lijevu obalu Save. To je posljednja veća močvarna površina u tom dijelu Posavine. Područje je izloženo poplavama, a nakon povlačenja vode vlažne travnjake oko bare koriste mještani Donje Bebrine i Klakara kao pašnjake. Bara Dvorina vrlo je interesantna s ornitološkog i botaničkog stanovišta. Za ptičji svijet bara Dvorina predstavlja veliku vrijednost, naročito u vrijeme proljetne i jesenske seobe, ovdje boravi vrlo bogata ornitofauna¹⁰.

Značajni krajobraz „Gajna“ predstavlja tipični slavonski prisavski pašnjak, a njegovu pejzažnu vrijednost potencira prisutnost močvarne flore i faune. Nalazi se na području općine Oprisavci dovodi vodu u Savu. Područje „Gajna“ nije ravna površina, već ima više depresija, ostataka bara i uzvišenja, tzv. greda.

Slika 3: Područja NATURA 2000 u obuhvatu FLAG-a

Izvor: *Biportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Značajni krajobraz Sovsko jezero predstavlja jedinstveni primjerak prirodnog jezera u brdsko-brežuljkastom području kontinentalne Hrvatske. Smješteno je na sjevernoj padini Dilja na 430 mm. Jezero je u maloj depresiji, a s istočne i sjeveroistočne strane okružuje ga šuma hrasta kitnjaka i običnog graba, te šuma bukve u jarcima. Zapadne i južne strane su pašnjaci i oranice. Prirodne pogodnosti - jezero, blagi reljef, pitom krajolik i pogodne klimatske prilike - pogodovale su razvoju poljoprivrede pa je neposredno uz jezero iskrčen veći kompleks šuma (površine cca 106 ha) i pretvoren u oranice, voćnjake, vinograde i pašnjake. To je poljoprivredna oaza u kompleksu šumovite padine Dilja.

Na području FLAG-a je 17 područja ekološke mreže Natura 2000, od čega su dva područja očuvanja značajna za ptice (POP) – Donja Posavina i Jelas polje te 15 područja očuvanja značajnih

¹⁰ Prema podacima ornitologa ing. Mirka Šetine, ovdje je zabilježeno preko 160 ptičjih vrsta.

za vrste i stanišne tipove: Lonjsko polje, Dvorina, Gajna, Južni Dilj, Šume na Dilj gori, Pričac-Lužani, Davor livade, Sava nizvodno od Hrušćice, Jelas polje s ribnjacima, Lonđa; Glogovica i Breznica, Psunj, Vlakanač-Radinje, Orľjava, Banićevac i Orľjavica.

HR2001311 Sava nizvodno od Hrušćice - mijenja svoj tok od brzog u gornjeg dijelu prema sporom u donjem dijelu, to je jedini preostali dio rijeke s dobro razvijenim šljunkovitim otocima i obalam i značajno stanište za brojne vrste riba.

Osim Parkom prirode Lonjsko polje (kojim upravlja istoimena javna ustanova), ostalim područjima u kategoriji nacionalne zaštite i područjima NATURA 2000 na prostoru FLAG-a upravlja županijska Javna ustanova za upravljanje zaštićenim vrijednostima prirode Brodsko-posavske županije „Natura Slavonica“.

Tablica 4: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području FLAG-a

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godina proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Park prirode	Lonjsko polje	1.716,53	1990.	Stara Gradiška
		1.593,18		Okučani
Posebni rezervat šumske vegetacije	Prašnik	54,46	1965.	Stara Gradiška
Posebni rezervat šumske vegetacije	Muški bunar na Psunju	38,29	1963.	Okučani
Posebni rezervat (ornitološki)	Bara Dvorina kraj Donje Bebrine	6,70	1987.	Oprisavci
		731,59		Klakar
Značajni krajobraz	Područje „Gajna“	399,89	1990.	Oprisavci
Značajni krajobraz	Sovsko jezero s njegovom okolinom	69,47	1989.	Čaglin
		1,92		Podcrkavlje
Značajni krajobraz	Jelas polje	10.053,56	1995.	Bebrina
		1.394,69		Brodski Stupnik
		4.518,33		Oriovac
		1.227,91		Slavonski Brod
		2.331,86		Sibinj
Značajni krajobraz	Pašnjak Iva	268,11	2010.	Dragalić
Posebni rezervat	Jelas ribnjaci - dio	132,48	1995.	Oriovac
Spomenik prirode	Kanjoni Pljuskare	68,43	2023.	Podcrkavlje
Ukupno FLAG	10			

Izvor: *Biportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Na razini FLAG-a predloženo je još 20 lokaliteta za zaštitu i to 8 posebnih rezervata, 6 značajnih krajobraza i 6 spomenika parkovne arhitekture.

Rijeka Sava

Rijeku Savu, duž njenog toka, okružuje 170.000 ha poplavnih šuma (40.500 ha vrba i topola i 141.000 ha hrasta i jasena), kao i 25.000 ha vlažnih pašnjaka, što predstavlja jedinstveni slučaj u Europi gdje ne postoji jednako područje. U svom toku kroz područje FLAG-a, rijeka Sava je plovna, predstavlja prirodnu granicu između RH i RBiH, odnosno Republike Srpske,¹¹ ali i između RBiH i EU, čija je RH punopravna članica od 2013. godine. Ova situacija utječe i otežava upravljanje rijekom Savom, kao i rješavanje pitanja kao što je upravljanje prirodnom baštinom,

¹¹ Republika Srpska međunarodno je priznata kao jedan od dva entiteta u RBiH, a priznanje je postigla nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma 1995.

smanjenje onečišćenja rijeke (industrija, poljoprivreda) te smanjenje eksploatacije riječnog šljunka i pijeska.

Hrvatske vode kontinuirano prate stanje površinskih voda na prirodnim i umjetnim vodnim tijelima¹², na način da se ocjenjuje ekološko i kemijsko stanje, a na temelju kojeg se daje ukupna ocjena stanja. U tu svrhu su postavljeni su mjerni uređaji na rijeci Savi i drugim vodnim tijelima¹³ koji se nalaze na lokacijama unutar i izvan FLAG-a (3 postaje za mjerenje koncentracije tvari s Drugog Popisa, 9 postaja za ispitivanje sedimenata na rijeci Savi i 3 postaje za ispitivanje sedimenata na drugim vodotocima unutar FLAG-a). U 2020. godini bila je povećana koncentracija kadmija u vodama na većini postaja.

Hrvatske vode posebno prate kakvoću voda određenih pogodnim za život slatkovodne ribe. Na području rijeke Save, od granice sa Slovenijom (uzvodno od Sutle) do granice sa Srbijom (nizvodno od Gunje), kakvoća vode je u 2020. godini ocijenjena po 10 parametara - vrlo dobrom, na svim mjernim postajama količina nitrata je bila povišena te je, po tom parametru, stanje na cijelom vodotoku ocijenjeno dobrim te je opća ocjena za 2020. bila ocijenjena dobrom.

Na području podsliva rijeke Save je najveći postotak vodnih tijela akumulacija u dobrom i boljem ekološkom potencijalu (18%).

Kvaliteta zraka i zaštita tla

Područje Slavenskog Broda i okolnih naselja je područje u kojem je česta pojava zagađenje zraka polutantima koji u najvećem dijelu dolaze iz rafinerije nafte Brod, koja se nalazi u Bosanskom Brodu (R BiH). Zrak biva onečišćen sumporovodikom (H₂S) i lebdećim česticama (PM₁₀, PM_{2,5} i BaP u PM₁₀). Na području Slavenskog Broda nalazi se mjerno mjesto za praćenje onečišćenja zraka, u sastavu Državne mreže praćenja kvalitete zraka. Sustavne aktivnosti na zaštiti i unapređenju stanja tla još uvijek su u začetku te napredak ili pogoršanje stanja se ne može utvrditi.

Obrana od poplava

Zbog blizine rijeke Save relativno je visok rizik od poplava. Područje FLAG-a nalazi se u sektoru D - Srednja i Donja Sava, obuhvaća Branjeno područje 2: Područje maloga sliva Brodska Posavina i Branjeno područje 4: Područje maloga sliva Šumetlica - Crnac na području Nove Gradiške. U zoni velike opasnosti od poplava su fluvijalne ravnice uz sama vodena tijela. Poplavna područja uglavnom se nalaze uz vodotok Save i to uz dijelove koji nisu branjeni obrambenim nasipima, te prostore u savskoj inundaciji. Nešto manja područja plavljenja nalaze se uz vodotoke i kanale: Orljava, istočni lateralni kanal Jelas-polja, zapadni lateralni kanal i vodotok Biđ. Veličina branjenog područja Brodsko-posavske županije je 68.857 ha ili 34% ukupne površine FLAG-a. Od ukupnih površina 7.722 ha ili oko 3,8% površine FLAG-a ugroženo je poplavnim vodama. FLAG se nalazi u dijelu srednjeg sliva rijeke Save, gdje su velike pritoke koje direktno utječu na količinu vode u Savi (desne pritoke: Kupa, Una sa Sanom, Vrbas, Ukrina i Bosna; lijeve pritoke: Lonja, Ilova i Orljava). Povijesne poplave pokazuju da ravničarska područja uz lijeve pritoke rijeke

¹² Kriteriji su propisani Uredbom o praćenju kakvoće voda (Narodne novine broj 96/19), procedurom opisanom u CIS vodiču br. 30. - *Procedure to fit new or updated classification methods to the results of a completed intercalibration* (Europska komisija, 2015.), Odlukom Europskog parlamenta i Vijeća (2018/229/EU), o utvrđivanju, u skladu s Direktivom 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća.

¹³ Provedbenom odlukom Europske komisije 2018/840 od 5. lipnja 2018. godine uspostavljen je Drugi Popis praćenja za tvari koje je potrebno pratiti diljem Europske unije. Drugi Popis praćenja uključuje 15 tvari (lijekovi, hormoni, insekticidi). Postaje na rijeci Savi za praćenje koncentracije tvari s Drugog Popisa se nalaze izvan područja FLAG-a, a unutar FLAG-a je takva postaja na poljoprivrednom zemljištu iznad autoceste koja prati koncentraciju tvari na Orljavi).

Save, u srednjem toku, mogu pretrpjeti znatnu štetu. Poplavni događaji izazvani velikim vodnim valovima u slivu rijeke Save obično se javljaju u jesen i proljeće. Postojeći zaštitni sustavi u slivu rijeke Save vrlo su složeni i obuhvaćaju veliki broj regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina. Sustav obrane od poplava Srednje Posavlje, sa ukupnom površinom od oko 304 000 ha i planiranim retencijskim kapacitetom od preko 1.800 milijuna m³, odnosno trenutno raspoloživim od oko 1 600 milijuna m³ ima važnu ulogu u zaštiti od poplava dionice rijeke Save nizvodno od Stare Gradiške. Dio zaštitnog sustava Srednje Posavlje čine prirodne retencije Lonjsko polje, Mokro polje, Odransko polje, Kupčina, Žutica, Zelenik, Trstik i Opeka, ustave Prevlaka, Palanjek i Trebež te tri odteretna kanala: Sava-Odra, Lonja-Strug i Kupa-Kupa, a imaju pozitivan utjecaj na režim poplava kako u Hrvatskoj, tako i državama nizvodno. Nasipima se štite u pravilu naselja i gradovi. Prednost se daje višenamjenskim sustavima uređenja i korištenja voda i zemljišta, koji su, u pravilu, gospodarski povoljniji i ekološki prihvatljiviji. Njihov razvoj bio je osobito intenzivan u drugoj polovici 20. st., a izgradnja je nastavljena nakon poplave 2014. godine. Aktivna obrana postiže se ostavljanjem rezervnih prostora u akumulacijskim bazenima, a pasivne obrane uključuje zahvate kojima je cilj povećanje propusne sposobnosti korita pomoću regulacije vodotoka, izgradnju novih nasipa te rekonstrukciju i nadvišenja postojećih obrambenih nasipa. U tijeku je, ili u planu, više složenih zahvata podizanja kvalitete obrane od poplava: izgradnja sustava zaštite od poplava grada Nove Gradiške, izgradnja sustava zaštite od poplava grada Slavenskog Broda, rekonstrukcija i izgradnja savskih nasipa i sanacija oštećenih obala, izgradnja objekata obrane od poplava u slivu Orpljave.

Sva prethodno navedena bogatstva FLAG područja predstavljaju dragocjene prirodne resurse koji zahtijevaju zaštitu i očuvanje. Potrebno je podizati razinu ekološke svijesti među lokalnim stanovništvom koji žive i rade u tom području. Postojeće ugroze okoliša prisutne su desetljećima, a njihovo sporo rješavanje rezultat je nedostatka sredstava na nacionalnoj razini, ali i nepostojanja političkog i aktivističkog pritiska na lokalnoj i regionalnoj razini. Edukacija i osvještavanje lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja okoliša i prirode je ključni korak prema održivom razvoju. Potrebno je podupirati sve aktivnosti zornog prikaza kao što je čišćenje riječnog dna i obala te općenito okoliša te promocija održivog korištenja kulturne i prirodne baštine. Pri tome treba poticati suradnju lokalnih vlasti, organizacija za zaštitu okoliša, znanstvenih institucija u aktivnostima diseminacije informacija i uključivanju stanovnika svih generacija u provedbi aktivnosti kojima je svrha ojačavanje lokalnih kapaciteta zaštite kulturne i prirodne baštine.

1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području

Promet. Područjem FLAG-a prolaze značajni prometni koridori: dionica X-og prometnog koridora; prometnog pravca između Europe i Bliskog Istoka, odnosno Azije. U okviru njega smještena je trasa autoceste te dvokolosječna željeznička pruga. Ukoliko se uredi plovni put rijeke Save to bi ponovno bio prometni koridor za povezivanje Podunavlja i Jadranskog mora. Također, područjem FLAG-a prolaze i transverzalni prometni koridori, od kojih je najznačajniji koridor Vc, koji povezuje Srednju Europu i luke južnog Jadrana. Najznačajnije prometnice na području FLAGA-a su dionice autoceste A3 (Bregana-Zagreb-Slavonski Brod-GP Lipovac (R Srbija) i A5 (Branjin Vrh; GP Branjin Vrh (granica RH/Mađarska)-Beli Manastir-Osijek-Đakovo-čvorište Sredanci (A3)-Svilaj; GP Svilaj (granica RH/BiH), te državne ceste DC5 (Virovitica-Daruvar-

Pakrac-Stara Gradiška) i DC7 (Beli Manastir-Osijek-Đakovo-Slavonski Šamac).¹⁴ Na mrežu autocesta i državnih cesta nastavlja se mreža županijskih i lokalnih cesta. Područjem prolaze 2 magistralne željezničke pruge (u okviru X-tog koridora položena je M 105 Novska –Tovarnik u okviru V-tog prometnog koridora položena je M303 Strizivojna/Vrpolje-Slavonski Šamac-državna granica) i 1 lokalna L205 Nova Kapela-Našice. Na području FLAG-a postoji 1 sportsko letjelište - Jelas (upisano je u upisnik letjelišta kao letjelište kategorije D kategorije) i 15 poljoprivrednih letjelišta, koja se zadržavaju u prostorno planskoj dokumentaciji i mogu se koristiti za gospodarske ili sportske potrebe. Na području FLAG-a nema zračnih luka.

Vodoopskrba. Područje FLAG-a ima izniman vodni resurs koji nije dovoljno istražen niti zaštićen od onečišćenja, a također se dovoljno i ne koristi. Na području FLAG-a nalaze se 3 veća vodoopskrbna sustava (Istočna Slavonija, Slavonski Brod i Zapadna Slavonija) i više lokalnih sustava. Opskrbljenost stanovništva vodom na području Županije iznosi cca 62% (2019.), dok je državni prosjek bio 91,5%. Stanovništvo koje nema priključka na sustav javne vodoopskrbe opskrbljuje se vodom iz tzv. lokalnih vodovoda ili iz individualnih vodozahvata (bunari, cisterne), kod kojih nije uspostavljen sustav kontrole kakvoće vode, nego se ona provodi prema potrebi i procjeni korisnika. Sustav vodoopskrbe Slavonski Brod osigurava pokrivenost od 90%. U planu je niz projekata kojima je cilj osigurati veću pokrivenost sustavom javnom vodoopskrbom stanovništva FLAG-a.

Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Sustavom odvodnje je 2017. godine imao pokrivenost od 57%. Najveća izgrađenost i pokrivenost bila je na području Grada Slavenskog Broda i okolnih naselja (351 km). Izgrađen je uređaj za pročišćavanje voda III. Stupnja.¹⁵ Priključenost stanovništva na sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na uslužnom području iznosila je 40%, u Slavonskom Brodu 77% stanovništva je bilo priključeno na javni sustav, u Općini Bukovlje priključenost je bila oko 10 %, a u općinama Klakar, Podcrkavlje i Sibinj priključenost je bila manja od 5%. Kapacitet izgrađenog UPOV-a Slavonski Brod (80.000 ES) značajno veći od stvarnog kapaciteta (oko 35.000 ES) te će se u budućnosti povećavati priključenost na ovaj sustav (realizacija projekta BROD 2 omogućit će dodatno priključivanje korisnika s područja Slavonski Brod, Brodski Stupnik, Garčin i Donji Andrijevi. Na području Vodovoda Zapadna Slavonija, na lokaciji Prvča su se, do 2018. godine, otpadne vode s područja Nove Gradiške ispuštale bez pročišćavanja. Na tom području je izgrađena kanalizacijska mreža (214 km) s pripadajućim objektima te novi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda s 2 uređaja za pročišćavanje, ukupno 3.450 ES.

Energetika. Na području FLAG-a izgrađena je prijenosna energetska infrastruktura (dalekovodi različitog napona i trafostanice) koja omogućuje opskrbu električnom energijom cijelog područja FLAG-a. Područjem FLAG-a prolaze naftovodi državne važnosti: Jadranski naftovod (JANAF), naftovod Đeletovci-Ruščica i naftovod Beničanci-Ruščica te produktovod Slobodnica-Bosanski

¹⁴ Područjem FLAG- a prolaze i državne ceste DC49 - Pleternica – čvorište Lužani (A3), DC51 - Gradište (D53) – Požega – čvorište N. Gradiška (A3), DC53 - G.P. Duboševica (gr. R. Mađarske) – Beli Manastir – Osijek – Đakovo – G.P. Sl. Šamac (gr. BiH), C72 - Sl. Brod: D53 – Svačićeva – I. G. Kovačića – N. Zrinskog (D423), a DC313 - Nova Gradiška (Ž4157) – D51, a DC423 - Sl. Brod: D514 – Luka Slavonski Brod, DC514 - Slavonski Brod (D53) – čvorište Slavonski Brod istok (A3), DC520 - Čvorište Babina Greda (A3) – Slavonski Šamac (D7), a DC525 - Pleternica (D49) – čvorište Sl. Brod zapad (A3) – Sl. Brod (D53)

¹⁵ Obuhvaća 3. stupanj pročišćavanja, tj. strožu obradu komunalnih otpadnih voda postupkom kojim se uz drugi stupanj pročišćavanja postižu zahtjevi i za fosfor i za dušik iz Pravilnika o graničnim vrijednostima emisija otpadnih voda. *Zahvaljujući uređaju pročišćena otpadna voda odlazi u recipijent rijeku Savu i ne dolazi do ugrožavanja prirodnog stanja okoliša.* Uređaj je smješten na Poloju na rijeci Savi nizvodno od središta grada i gradskog kupališta zaštićen je nasipom protiv poplava uzduž rijeke. <https://www.vodovod-sb.hr/index.php/voda/odvodnja/upov>

Brod. Također, postavljena je plinovodna mreža koja se sastoji od niza magistralnih plinovoda. Zatim spojni plinovod za MRS Novu Gradišku DN 200/50 i odvojni plinovod za MRS Slavonski Brod istok. Izgrađeno je 779,62 km distribucijskog plinovoda te je 75% ukupnog stanovništva opskrbljeno je plinom, a u planu je i daljnje proširenje mreže. Usvojena je prostorno planska dokumentacija na regionalnoj i lokalnoj razini koja omogućuje izgradnju postrojenja za proizvodnju energije i kogeneraciju iz OIE od 3MW -15MW. Postrojenja se mogu graditi kao samostalne cjeline u sastavu građevine za poljoprivrednu proizvodnju, plastenike, staklenike i farme, kao što su postrojenja za kogeneraciju koja koriste otpadne tvari iz procesa proizvodnje za potrebe proizvodnje toplinske i električne energije, ali i kao samostalne građevine/postrojenja za korištenje obnovljivih izvora (OIE), instalirane električne snage do uključivo 3 MW. Omogućeno je postavljanje solarnih kolektora i/ili fotonaponskih ćelija na krovove i pročelja zgrada unutar građevinskih područja naselja i izdvojenih građevinskih područja svih namjena. Prema podacima u Registra obnovljivih izvora energije i kogeneracije te povlaštenih proizvođača (Registar OIEKPP), na području FLAG-a realizirano je, ili su u nekoj fazi realizacije, 222 sunčane elektrane na građevinama ukupne snage 2,86 MW, izgrađeno je 5 elektrana na biomasu električne snage 12,62 MW, te toplinske snage 13,2 MW. Izgrađeno je još jedno postrojenje električne snage 0,99 MW, koje je navedeno pod ostalo.

Komunikacije. Područje je, u cijelosti, prekriveno poštanskim uredima, fiksnim i mobilnim telefonskim linijama. U tijeku je izgradnja mreže širokopojasnog interneta, koja će, u cijelosti, pokriti područje FLAG-a i povećati pokrivenost do 100%.

Sustav gospodarenja otpadom. Planirana je izgradnja Centra za gospodarenje otpadom na lokaciji Šagulje (Nova Gradiška), koji je još u fazi izrade prostorno planske dokumentacije. Do njegove izgradnje koriste se odlagališta Bačanska (Davor), Šagulje-Ivik (Nova Gradiška) i Vijušjug (Slavonski Brod). Pretovarna stanica je planirana u Slavonskom Brodu, a reciklažna dvorišta izgrađena i/ili mobilna nemaju općine Bebrina, Brodski Stupnik, Bukovlje, Klakar, Nova Kapela, Podscrkavlje, Sibinj i Sikirevci.

Riječni promet

Plovni put rijeke Save je unutarnji međunarodni plovni put, koji na prostoru FLAG-a zauzima duljinu od 175,1 km. Postojeća dubina plovnog puta je $h=2,2$ m je ispod niske plovidbene razine, iako je na pojedinim dionicama i do 0,80 m kod niske plovidbene razine. Širina plovnog puta je 66 metara.

Slavonski Brod jedna je od četiri unutarnje luke Republike Hrvatske. To je međunarodna luka, otvorena za javni promet. Nalazi se oko 4 kilometara južno od samoga grada. Smještena je na sjecištu cestovnih i željezničkih prometnica koje povezuju istočni dio Europe i Mediteran te tako tvori čvorište svih cestovnih pravaca koji središnju Europu povezuju s južnim dijelom europskoga kontinenta. Luka Slavonski Brod važna je i za Republiku Hrvatsku, a osobito je važna za Bosnu i Hercegovinu, jer se nalazi na državnoj granici i blisko je povezana s cestovnim i željezničkim vezama na koridoru Vc, premda je u svom poslovanju trenutno usmjerena na prijevoz sirove nafte do luke Sisak koja prvenstveno služi potrebama Rafinerije Sisak. Osim toga, ova luka je i ulazna luka u Europsku uniju. Prometovanje putnika zanemarivo je u odnosu na teretni promet. Većina tereta je tranzitni, s malim udjelom međunarodnog i domaćeg prometa. Luka ima otvorena tovarišta na kojima se vrši pretovar uglavnom nafte, generalnog rasutog tereta, šljunka i pijeska. Površina lučkog područja luke Slavonski Brod iznosi približno 90 hektara, pa osim operativnog dijela, ima potencijal za razvoj gospodarske zone što bi doprinijelo razvoju intermodalnosti i

logistike luke. Pri tome, još uvijek nisu u cijelosti riješeni imovinsko pravni odnosi nad lučkim područjem.

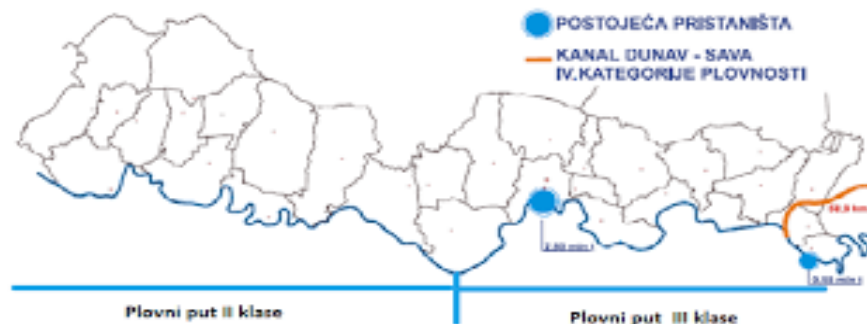
Tablica 5: Razvrstani plovni putovi na području FLAG-a

Klasa	Rijeka	Od; rkm	Do; rkm	Duljina
IV.	Sava	299+900	313+700	13,8 km
III.	Sava	313+700	338+200	24,5 km
IV.	Sava	338+200	371+200	33 km
III.	Sava	371+200	475+000	103,8 km

Izvor: *Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture*

Lukom Slavonski Brod te pristaništima, upravlja Lučka uprava Slavonski Brod (LUSB), kojoj je osnivač RH. Osim lukom Slavonski Brod LUSB upravlja i pristaništima: Slavonski Brod (opća namjena), pristanište za mala plovila i putničke brodove (carina i MUP), pristanište za sidrenje i vezivanje, pristanište za plovila Brodske Posavine, Slavonski Šamac. Osim većih pristaništa, postoje i mjesta za pristajanje malih plovila i čamaca te prijelazi rijeke skelom kod Babine Grede i Svilaja. Od ulaska RH u Europsku Uniju nema više skelarenja jer je rijeka Sava postala pogranična rijeka prema RBiH, koja nije zemlja članica.

Slika 4: Plovnost i i pristaništa na rijeci Savi u području FLAG-a

Izvor: *Zavod za prostorno uređenje Brodsko-posavske županije*

Potencijal luke Slavonski Brod, uvelike ovise o plovnosti Save. Poboljšanje plovnosti rijeke Save pozitivno će utjecati na razvoj intermodalnog prijevoza i logistike, razvoj gospodarske zone u lučkom području Luke Slavonski Brod kao i na povezanost Luke Slavonski Brod s metalnom i drvnom industrijom regije. Javna ustanova LUSB osnovana je 2001. godine (osnivač RH), ona upravlja i razvija luke i pristaništa na rijeci Savi od 207-467 rkm, te nadzire rad trgovačkih društava koja obavljaju lučke djelatnosti (jedan koncesionar koji ima koncesiju za obavljanje više lučkih djelatnosti). LUSB kontinuirano unaprjeđuje lučku infra i suprastrukturu, a najznačajniji projekt je izgradnja Terminala za opasne terete u luci Slavonski Brod, koji je u pripremnj fazi.

Praćenjem kretanja i povećanja broja turističkih brodova rijekom Dravom i Dunavom, te znatnih upita za uplovljavanje riječnih kruzera na područje rijeke Save, pokrenut je projekt izgradnje putničkog pristaništa na rijeci Savi u Slavonskom Brodu. Projekt je od interesa za Republiku Hrvatsku, jer se radi o prvom putničkom pristaništu na rijeci Savi, kao i prvom ulaznom pristaništu

iz EU. Za navedeni projekt, LUSB nabavila je tanker teglenicu, koju namjerava rekonstruirati u moderno putničko pristanište sa svim potrebnim sadržajima (uredi granične policije, carine, lučke kapetanije, lučke uprave, turističke zajednice), a dodatno, i kao turistički edukativni centar. Projektom je obuhvaćeno i uređenje lijeve obale Save za potrebe priveza pontona za pristajanje putničkih brodova te ostale infrastrukture neophodne za funkcioniranje putničkog pristaništa.

U planu je i izrada projektne dokumentacije za manja putnička pristaništa na rijeci Savi na lokacijama Babina Greda, Slavonski Kobaš, i Davor. Uređenje pristaništa ovisi o poboljšanju plovnosti rijeke Save, kao i od izgradnje lučke infrastrukture (pristaništa). Turisti su zainteresirani za kulturno-povijesnu baštinu (uključujući etno i tradicijsku baštinu), zabavu i gastronomsku ponudu područja.

Iako plovni put rijeke Save treba poboljšati, Lučka kapetanija Slavonski Brod u svojoj evidenciji ima različita plovila, što ukazuje na interes za ovaj plovni put.

Tablica 6: Broj plovila evidentiranih u Lučkoj kapetaniji Slavonski Brod

Vrsta plovila	Broj plovila
Brodovi	50
Plutajući objekti	3
Čamci gospodarske namjene	31
Čamci javne namjene	39
Čamci ili brodice negospodarske namjene	1.497
UKUPNO	1.620

Izvor: Lučka kapetanija Slavonski Brod, listopad 2023. godine

1.5. Stanje društvene infrastrukture

Na području FLAG-a, pružanje usluga društvene infrastrukture je u najvećem dijelu skoncentrirano u gradovima Slavonskom Brodu i Novoj Gradiški.

Obrazovanje. Skrb za djecu jasličke i predškolske dobi nije dostupna na cijelom području FLAG-a. Na cijelom području FLAG-a izgrađena je mreža osnovno školskog, srednjoškolskog i visokog obrazovanja, s tim da je srednjoškolsko i visoko obrazovanje organizirano u Novoj Gradiški i Slavonskom Brodu.

Zdravstvo. Javna primarna zdravstvena zaštita je organizirana putem Domova zdravlja Nova Gradiška i Slavonski Brod. Na području FLAG-a djeluje i Zavod za hitnu medicinu te Zavod za javno zdravstvo. Sekundarna zdravstvena zaštita je organizirana u Općoj bolnici Nova Gradiška i Općoj bolnici Dr. Josip Benčević Slavonski Brod. Također, u Strmcu se nalazi psihijatrijska bolnica Sv. Rafael, kojim upravlja bolnički red Sv. Ivan od Boga. Na području FLAG-a se nalazi i Specijalna bolnica AGRAM – poliklinika Slavonski Brod. Na prostoru FLAG-a nalazi se 40 ljekarni, od toga je 16 u Slavonskom Brodu, 5 u Novoj Gradiški, a ostale se nalaze u nekim od općinskih središta.

Socijalna skrb. Hrvatski zavod za socijalni rad ima svoju područnu županijsku službu Slavonski Brod, koja pokriva potrebe na području FLAG-a, putem područnih ureda Slavonski Brod i Nova Gradiška. Brigu o starijima i nemoćnima pružaju 3 doma za starije i nemoćne (2 Slavonski Brod, 1 Okučani), 5 smještajnih kapaciteta u vlasništvu trgovačkih društava te 18 obiteljskih domova. Također u Slavonskom Brodu se nalazi dom za djecu, Zlatni cekin ustanova za rehabilitaciju i odgoj djece s teškoćama u razvoju i DV Cekin – Slavonski Brod (u njemu radi po programu Marije Montessori i integraciji djece s teškoćama u razvoju).

Kultura. Najveći broj kulturnih ustanova nalazi se u Slavonskom Brodu u kojem djeluje Satiričko kazalište mladih Slavonskog Broda i kazalište za djecu. Na području FLAG-a je 6 radio postaja. Osim gradskih knjižnica u Slavonskom Brodu i Novoj Gradišci, knjižnom građom raspolažu 4 općinske narodne knjižnice (Narodna knjižnica Brodski Stupnik, Narodna knjižnica „Grigor Vitez“ Gornji Bogićevci, Narodna knjižnica i čitaonica Okučani te Narodna knjižnica Oriovac) te jedna čitaonica (Hrvatska čitaonica Vrpolje). Muzejska i galerijska djelatnost obuhvaća Muzej Brodskog Posavlja u Slavonskom Brodu, Galeriju umjetnina Grada Slavonskog Broda te Gradski muzej u Novoj Gradišci. Umjetnički značaj imaju Spomen galerija Ivana Meštrovića u Vrpolju, Kuća obitelji Brlić, Tvrđava Brod te Franjevački samostan u Slavonskom Brod. U manjim općinskim sredinama kulturnu baštinu njeguju različite udruge civilnog društva (kulturno-umjetnička društva) koja su često uključena i u pripremu i provedbu različitih lokalnih manifestacija koje se provode u suradnji s općinama, turističkim zajednicama i sl. (Ribarske večeri u Davoru, Ljeto u Novoj Gradišci, Srednjovjekovni grad Cernik, Matijevo – Etno tradicijska manifestacija u Novoj Kapeli, Brodsko kolo – najstarija smotra folkloru u Hrvatsko, Oj Sibiru lipo selo naše tebe krasi i cure i snaše – Smotra folkloru u Sibiru isl.).

Sportsko-rekreacijska infrastruktura Od sportsko-rekreacijske infrastrukture na području FLAG-a u funkciji su četiri sportske građevine zatvorenog tipa nalaze se u Slavonskom Brodu, Novoj Gradišci, Brodskom Stupniku, Sikirevcima Okučanima, Dragaliću i Oriovcu, a više desetaka sportskih građevina otvorenog tipa nalazi se pretežno u općinama. Velike su potrebe za poboljšanjem sportsko-rekreacijske infrastrukture, gradnjom objekata i sadržaja radi povećanja kvalitete življenja i razvoja turističke ponude i sadržaja, posebno u području uz rijeku Savu te u drugim područjima vrijedne prirodne baštine.

Tablica 7: Obrazovna i zdravstvena infrastruktura na području FLAG-a

JLS	Vrtić	Osnovna škola	Srednja škola	Bolnica/ dom zdravlja/ poliklinika	Ambulanta opće medicine	Stomatološka ambulanta	Ljekarna	Dom za starije osobe
Bebrina							1	
Brodski Stupnik							1	
Bukovlje							1	
Cernik	1	1		1	1	1	1	
Davor	1	1			3	3	1	
Donji Andrijevi		1			1	2	1	2
Dragalić	1	1					0	
Garčin		1			1		1	
Gornja Vrba					1		0	
Gornji Bogićevci							0	
Gundinci		1				1	1	
Klakar		1					0	
Nova Gradiška	2	2	3	2	12	12	5	11
Nova Kapela					1	1	1	
Okučani	1	1			4	4	1	1
Oprisavci		1					1	1
Oriovac					1	2	1	
Podcrkavlje							0	
Rešetari	1	2			3	3	1	3
Sibirj					2	2	1	
Sikirevci		1					1	
Slavonski Brod	12	11	8	3	10	9	16	4

Slavonski Šamac		1			1		1	1
Stara Gradiška		2			1	1	0	
Staro Petrovo Selo	1	2			4		1	
Velika Kopanica		1				1	1	
Vrbje							0	
Vrpolje	1	1				1	1	1
UKUPNO FLAG	31	32	11	6	46	43	40	24

Izvor: FLAG „Savski vez“

Komunalna infrastruktura nije jednako dostupna i razvijena na cijelom području FLAG-a. Najrazvijenija je na području gradova Nove Kapele i Slavonskog Broda što im omogućuje daljnji razvoj. Neriješena vodoopskrba o odvodnja s pročišćavanjem voda u 21. st. onemogućuje, u malim sredinama, razvoj mnogih djelatnosti, ali i održavanje standarda i zdravlja primjereno vremenu u kojem živimo.

Društvena infrastruktura je u mnogim segmentima skoncentrirana u gradovima (srednje i visoko obrazovanje, sekundarna zdravstvena zaštita), a usluge se pružaju i svim stanovnicima manjih sredina, stoga svako njihovo poboljšanje je dobitak za sve stanovnike FLAG-a. Velika je potreba u manjim sredinama za uslugama društvene infrastrukture u kulturi, sportu i rekreaciji i sadržajima namijenjenima djeci i mladima.

Iz nepoznatih razloga RH zapušta plovni put na rijeci Savi i na taj način prekida tradiciju riječnog plovnog puta od Dunava-preko Save do Kupe što predstavlja ograničavajući faktor daljnjeg razvoja Slavonije i područja FLAG-a.¹⁶

1.6. Gospodarske značajke

Područje FLAG-a „Savski vez“ se poklapa s administrativnim granicama Brodsko-posavske županije, koja se, po svom indeksu razvijenosti, nalazi u 1., najnerazvijenijoj, skupini jedinica regionalne (područne) samouprave, odnosno županija. Po navedenom indeksu nalazi se na 16. od, ukupno, 21 mjesta.

Od jedinica lokalne samouprave najveći indeks razvijenosti 6 ima Slavonski Brod, Nova Gradiška, Bukovlje i Klakar imaju indeks razvijenosti 4, zatim indeks razvijenosti 3 ima 9 općina, indeks razvijenosti 2 ima 9 općina, a indeks razvijenosti 1 ima 6 općina. Najnerazvijenija je općina Okučani koja se nalazi na 541. mjestu (od ukupno 556 JLS u RH).

¹⁶ Hrvatske plovne rijeke ukupno su duge 787,1 km (Dunav 137,5 km, Drava 198,6 km, Sava 446 km, Kupa 5 km. najveći promet bio je ostvaren 1980., kada je iznosio 5,48 mil. t (7,7% ukupnoga kopnenog prometa), <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50643>

Tablica 8: Osnovni razvojni pokazatelji područja FLAG-a

JLS	Razvojna skupina prema IR-u	Indeks razvijenosti JLS-ova	Prosječan dohodak po stanovniku, eur *	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eur*	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Bebrina	1	94,871	291,46	12,44	0,2156	91,87	66,4	0,0486
Brodski Stupnik	3	96,872	373,16	16,78	0,1716	87,83	92,5	0,075
Bukovlje	4	98,832	2.533,52	126,72	0,1750	103,6	73,9	0,0859
Cernik	2	93,785	2.736,65	115,93	0,3101	85,62	107,7	0,0819
Davor	2	92,842	2.129,23	98,37	0,2902	89,91	87,6	0,0488
Donji Andrijevc	3	96,088	2.599,78	128,63	0,1946	88,51	94,9	0,0735
Dragalić	2	93,337	2.496,77	166,36	0,3234	87,12	108,9	0,0734
Garčin	3	95,979	2.618,43	120,52	0,2024	89,69	95,9	0,0694
Gornja Vrba	3	97,445	2.356,43	169,04	0,1898	97,88	65,2	0,0664
Gornji Bogičevci	1	88,419	1.812,88	116,10	0,4389	85,35	105,3	0,0547
Gundinci	2	94,707	1.966,38	101,25	0,2019	90,41	54	0,0519
Klakar	4	98,598	2.856,64	126,50	0,1654	95,94	79,5	0,0829
Nova Gradiška	4	99,37	3.322,10	236,99	0,2607	89,71	110,1	0,1781
Nova Kapela	2	94,598	370,54	19,09	0,2618	84,76	121,2	0,0806
Okučani	1	87,424	2.016,98	101,37	0,4417	76,36	123,9	0,0636
Oprisavci	3	96,808	2.726,06	119,05	0,1745	89,63	86,4	0,0693
Oriovac	3	97,137	367,77	17,53	0,1726	89,13	104,2	0,089
Podcrkavlje	3	96,357	319,50	14,88	0,2197	96,18	87,8	0,0778
Rešetari	2	93,716	2.472,10	108,30	0,3087	89,03	90,9	0,0717
Sibinj	3	97,475	364,59	15,38	0,1731	91,98	90,05	0,0838
Sikirevci	2	95,048	2.080,13	95,72	0,1991	90,23	60,5	0,0588
Slavonski Brod	6	102,673	3.514,77	221,85	0,1652	92,47	100,9	0,2111
Slavonski Šamac	2	93,084	1.800,32	90,51	0,2210	85,68	86,8	0,0635
Stara Gradiška	1	90,522	2.689,59	158,90	0,3198	67,13	121	0,0758
Staro Petrovo Selo	1	92,199	2.376,39	141,26	0,3319	84,17	108,7	0,0667
Velika Kopanica	2	95,242	2.200,91	133,03	0,1776	86,85	84,7	0,0651
Vrbje	1	87,965	1.896,85	103,58	0,4123	82,33	123,1	0,0341
Vrpolje	3	95,694	2.296,92	128,11	0,1840	87,85	74,1	0,0671
Stara Gradiška	1	90,522	2.689,59	158,90	0,3198	67,13	121	0,0758

Staro Petrovo Selo	1	92,199	2.376,39	141,26	0,3319	84,17	108,7	0,0667
Velika Kopanica	2	95,242	2.200,91	133,03	0,1776	86,85	84,7	0,0651
Vrbje	1	87,965	1.896,85	103,58	0,4123	82,33	123,1	0,0341
Vrpolje	3	95,694	2.296,92	128,11	0,1840	87,85	74,1	0,0671
Prosjeak FLAG	2	94,896	1.985,24	107,29	0,2465	88,47	93,1	0,08

Izvor: *MRRFEU*, Indeks razvijenosti JLS FLAG-a (razdoblje 2014.-2016.), 2018.

* Prema tečaju konverzije kune u euro, 1 € = 7,5345 kn

Područje koje se oslanja na iskorištavanje prirodnih resursa, poljoprivredu, šumarstvo i prerađivačku industriju (prehrambenu, drvenu i metalnu) no, već desetljećima, ne može generirati dovoljno radnih mjesta, niti lance otkupa, distribucije i prerade, prije svega, poljoprivrednih proizvoda mnogobrojnih poljoprivrednika ovog kraja. Da ovo nije pretjerivanje, dovoljno je iznijeti podatak da je prosjek razine razvijenosti slavonskih županija pao sa 65% prosjeka RH u 2008. na 60% u 2017. godini. Kako bi poduzela nešto, 8. ožujka 2017. Vlada RH osnovala je Savjet za Slavoniju, Baranju i Srijem kao savjetodavno tijelo u području koordinacije i provedbe praćenja korištenja europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI), instrumenata i programa Europske unije, Europskog gospodarskog prostora i nacionalnih izvora. Razvojni sporazum za Slavoniju, Baranju i Srijem je jedinstven projekt, koji još nije dao značajnije rezultate, unatoč utrošenim sredstvima, ugovorenim razvojnim projektima i angažiranim stručnjacima Svjetske banke.¹⁷ Slavonski Brod i 11 JLS¹⁸ kroz ITU mehanizam koristit će i dodatna sredstva za razvoj urbanog područja Slavanskog Broda za razdoblje do 2027. godine.

Područje FLAG-a ima određene vrlo povoljne gospodarske preduvjete:

- pristupačni prirodni resursi: nafta, plin, minerali, sirovinski materijali, poljoprivredno zemljište;
- izgrađena infrastruktura: riječna luka Slavonski Brod, autoceste, magistralne željeznice, djelomično riješena vodoopskrba i odvodnja (pretežno gradovi), energetska infrastruktura, telekomunikacije;
- povoljni uvjeti stanovanja za radnu snagu
- obučena radna snaga za sve djelatnosti,
- organizirano školovanje (srednje škole, veleučilište, sveučilišni programi), organizirana primarna i sekundarna zdravstvena zaštita
- kontinuirana ulaganja i poboljšanja u sustavima zaštite prirode i okoliša
- ulaganja u poslovne zone (izgrađeno 814 ha poslovnih zona, najznačajnije na području Slavanskog Broda (najznačajnije su 2 zone u Slavanskom Brodu u kojima djeluju tvrtke iz grupacije ili proizašle iz grupacije Đuro Đaković, Zona Jelas-Slavonski Brod, Zona Bjeliš-Slavonski Brod, Industrijski park Nova Gradiška, zona Rižino polje-Brodski Stupnik, Sjeverna gospodarska zona u općini Gornja Vrba).

¹⁷ <https://razvoj.gov.hr/projekt-slavonija-baranja-i-srijem-4234/4234>

¹⁸ Urbano područje Slavonski Brod: Slavonski Brod, Bebrina, Bukovlje, Brodski Stupnik, Donji Andrijevići, Garčin, Gornja Vrba, Klakar, Nova Kapela, Oriovac, Poderkavlje, Sibinj iz Odluke Gradskog vijeća Slavonski Brod, o sastavu Urbanog područja Slavanskog Broda (KLASA: 302-01/21-01/7, URBROJ: 2178/01-01-07-4, od 21. listopada 2021.).

Navedeno, u biti, vrijedi za područje cijele Slavonije, pa je njezina deprivacija sad više u sferi sociološkog fenomena, vezano za interese stanovnika (koji se očito ne poklapaju sa strateškim dokumentima i javnim politikama i njihovom načinu provedbe), koji ne žele raditi za male neto plaće (koje u 2020. godini, u svim djelatnostima koje prati FINA (pravne osobe), nisu dosegle prosjek RH) ili raditi sezonske poslove.

U 2020. godini, na području FLAG-a, poslovalo je 2.151 poduzetnika (1,55 % poduzetnika RH), koji su zapošljavali 18.882 radnika. Iz priložene Tablice 9. razvidno je kako je sva ekonomska snaga skoncentrirana u Slavonskom Brodu: 51,14% poduzetnika u Sl. Brodu ima sjedište, u kojima radi ukupno 64,44% zaposlenih. Na području FLAG-a, osim trgovačkih društava, posluje i 2.278 obrta, od kojih 1.285 ili 56,41% imaju sjedište na području Slavonskog Broda. Obrti pretežno pružaju različite usluge namijenjene lokalnom tržištu, a manjim dijelom se radi o obrtima kojima je glavna ili pretežan djelatnost proizvodna. Prosječna neto plaća u RH u 2020. godini iznosila je 897,60 eura¹⁹, a prema Tablici 10. je razvidno da niti u jednoj djelatnosti prosječna neto plaća nije dosegla prosjek RH.

Tablica 9 : Broj poduzetnika, zaposlenih u 2020.

JLS	Broj poduzeća	Broj zaposlenih
Bebrina	17	30
Brodski Stupnik	26	233
Bukovlje	34	143
Cernik	32	96
Davor	12	88
Donji Andrijevc	41	191
Dragalić	9	11
Garčin	36	188
Gornja Vrba	40	510
Gornji Bogičevci	14	75
Gundinci	16	72
Klakar	23	243
Nova Gradiška	246	2.123
Nova Kapela	28	183
Okučani	35	143
Oprisavci	26	505
Oriovac	51	172
Poderkavlje	17	80
Rešetari	29	266
Sibinj	44	287
Sikirevci	14	40
Slavonski Brod	1.229	12.168
Slavonski Šamac	15	51
Stara Gradiška	21	76
Staro Petrovo Selo	32	246
Velika Kopanica	29	155
Vrbje	7	17
Vrpolje	28	148
FLAG	2.151	18.882

Izvor: Fina, Registar godišnjih financijskih izvještaja

¹⁹ Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća i bruto plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za 2020., Narodne novine 20/21

Tablica 10: Broj poduzetnika, zaposlenih i visina neto plaća na području FLAGA-a po djelatnostima, u 2020. godini

	Šifra i opis djelatnosti	Broj poduzetnika	Prosječan broj zaposlenih, na bazi sati rada	Prosječna mj. neto plaća po zaposlenom (eura)
A	Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo	133	873	637,87
B	Rudarstvo i vađenje	7	65	624,06
C	Prerađivačka industrija	392	8914	774,30
D	Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacija	15	141	877,70
E	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom	16	570	728,78
F	Građevinarstvo	335	2924	649,68
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	407	1891	653,93
H	Prijevoz i skladištenje	139	845	587,56
I	Djelatnost smještaja, te pripreme i usluživanja hrane	123	449	461,48
J	Informacije i komunikacije	71	451	880,08
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	7	12	528,24
L	Poslovanje nekretninama	28	59	470,77
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	273	862	678,21
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	47	243	545,09
O	Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	1	3	846,64
P	Obrazovanje	30	143	571,64
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	38	220	628,58
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	16	36	464,00
S	Ostale uslužne djelatnosti	72	181	446,88
T	Djelatnosti kućanstava kod poslodavca, djelatnosti kućanstava	0	0	0,00
0	Subjekti (fizičke osobe) bez djelatnosti	1	0	1.021,04

Izvor: Fina, Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika Brodsko-posavske županije u 2020. godini

1.6.1 Glavne gospodarske djelatnosti

Prerađivačka industrija je od najveće gospodarske važnosti na području FLAGA-a. Temelji se na metaloprerađivačkoj, drvnoj i prehrambenoj industriji, a glavna sjedišta se nalaze u Slavanskom Brodu i Novoj Gradišci. Prema broju zaposlenih najznačajnija je prerađivačka industrija – metalna industrija (ĐURO ĐAKOVIĆ MONTAŽA d.o.o., ĐURO ĐAKOVIĆ TERMOENERGETSKA POSTROJENJA d.o.o., ĐURO ĐAKOVIĆ SPECIJALNA VOZILA d.o.o.) i drvno prerađivačka industrija, zatim trgovina na veliko i malo, građevinarstvo i poljoprivreda (poslovna 2020.g.). Od 10 najvećih poduzeća, prema broju zaposlenih, u 2020. godini, njih 8 je imalo sjedište u Slavanskom Brodu, 1 u Oprisavcima (DECOSPAN MATO FURNIR d.o.o.) i 1 u Lužanima (CHROMOS-SVJETLOST d.o.o.).

Osim prerađivačke industrije na području FLAGA-a, prema ukupnih prihodima, značajne su trgovina na veliko i malo, građevinarstvo te poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo.

Poljoprivredom se na području FLAGA-a bavi upisanih 7.313 poljoprivrednih gospodarstava, koji su u 2020. godini obrađivali imali upisano u ARKOD sustav 64.874,40 ha. Ovom broju treba

pripisati i dio kućanstava koja se bave poljoprivredom, ali nisu upisana u Upisnik poljoprivrednika niti su svoje površine upisali u ARKOD sustav zemljišne evidencije. S obzirom na male neto plaće u svim sektorima (Tablica 10.), poljoprivreda ima važnost i kao dopunska djelatnost za mnoge stanovnike FLAG područja. Poljoprivredna gospodarstva, najvećim dijelom, su obiteljska poljoprivredna gospodarstva (88,06 %), samoopskrbna obiteljska poljoprivredna gospodarstva (8,66%), obrti (1,80%), trgovačka društva (1,20%), zadruge (0,25%), te dr. oblici (0,25%).

Područje je iznimno povoljno za uzgoj mnogih poljoprivrednih kultura od žitarica (najviše pšenica i kukuruz), uljarica (soja, suncokret, kukuruz). Značajne površine su pod vinogradima i voćnjacima (orah, šljiva, jabuka i dr.), a na značajnim površinama se uzgajaju i krmne kulture za ishranu stoke.

Značajan je uzgoj krava za proizvodnju mlijeka, a na području FLAG-a (2020) je bilo 128.702 grla svinja svih kategorija. U 2023. godini zbog pojave afričke svinjske kuge dolazi do krize svinjogojstva na području cijele Slavonije, a posljedice na način i obujam proizvodnje u svinjogojstvu ne može se trenutno sagledati. Ugrožena je i proizvodnja proizvoda s oznakom izvornosti: meso crne slavonske svinje (u postupku registracije) te proizvoda s oznakom zemljopisnog podrijetla: slavonski kulen i slavonska kobasica.

Ribarstvo i akvakultura

Na području FLAG-a uzgajaju se toplovodne, šaranske vrste riba. Uzgaja se najčešće šaran u kontroliranim uvjetima, u monokulturi ili polikulturi, najčešće s bijelim amurom, sivi i bijeli glavaš, som, štuka i linjak. Proizvodnja je poluintenzivna i, u pravilu, jedan ciklus traje 3 godine. Ribnjaci se nalaze na području Bebrine, Brodskog Stupnika, Okučana, Oriovca i Sabinja. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede u 2020. godini na području FLAG-a riba se proizvodila na 3.069,95 ha.

Na području FLAG-a 8 je pravnih subjekata koji imaju ovlaštenje za obavljanje gospodarskog ribolova, od toga 5 ovlaštenika ima sjedište na području FLAG-a. Gospodarski ribolov u RH se obavlja na Dunavu (90 %) i Savi (10%).²⁰ Gospodarski ribolov opskrbljuje tržište slatkovodnom divljom ribom i može sudjelovati u dijelu obogaćivanja turističke ponude, doprinijeti razvoju ruralnog prostora, te u očuvanju tradicionalnih, kulturoloških, ekoloških i etnoloških vrijednosti. Kako je riječ o različitim interesnim skupinama, tradicionalno postoji konflikt među gospodarskim i sportsko rekreacijskim ribarima i ribolovcima.

Prema prostorno-planskoj dokumentaciji, na području FLAG-a moguće je i podizanje novih ribnjaka na katastarskim kulturama močvara, trstik, neplodno tlo na napuštenim koritima i rukavcima rijeka. Minimalna površina za uzgoj mlađi je 3 ha, a za uzgoj konzumne ribe 5 ha. Max iskop ribnjaka je 2,5 m, a također ribnjak mora biti udaljen od susjednih parcela dovoljno da ne utječe na vodni režim tih parcela.

U RH 87% stanovništva konzumira ribu, od toga najčešće oslić, srdelu i šarana (24 % potrošača na razini Hrvatske), dok je na području Slavonije šaran koja se najviše konzumira. Potrošači u Slavoniji i Središnjoj Hrvatskoj preferiraju slatkovodnu ribu. Riba se najčešće konzumira u svježem stanju (88%). 2/3 potrošača kupuje ribu u ribarnici, a najviše se priprema kod kuće jednom ili više puta tjedno. Za većinu potrošača datum trajnosti je najvažnija informacija pri kupnji ribe (53 %), nakon čega slijedi podrijetlo ili područje ulova (26 %).

20

https://ribarstvo.mps.hr/UserDocsImages/NSP/NSP_OP_06112013/Nacionalni%20strate%C5%A1ki%20plan%20ra-zvoja%20ribarstva%20Republike%20Hrvatske.pdf

Na području FLAG-a nalaze se tri privatne ribarnice (Slavonski Brod i 2 u Novoj Gradiški), sve u privatnom vlasništvu. Također moguće je kupiti svježu ribu na samim ribnjacima, prema rasporedu rada trgovine.

Velika potreba FLAG-a je približiti dostupnost nabave svježe ribe na području FLAG-a lokalnom tržištu. S obzirom da se u Hrvatskoj konzumira u prosjeku 10 g/dan, velike su razvojne mogućnosti za jačanje svijesti i povećanje konzumacije slatkovodne ribe.²¹

Tablica 11: Pravne i fizičke osobe s ovlaštenjem za obavljanje gospodarskog ribolova na rijeci Savi

Ovlaštenik povlastice	Vlasnik	Broj povlastice	Plovilo	Ribolovna zona/zone
1. Trgovački obrt „DVIJE LIPE“	DRAŽEN KOMADINA	No 0003	227-SB	S3-A
1. Trgovački obrt „DVIJE LIPE“	DRAŽEN KOMADINA	No 0004	227-SB	S3-B
3. Ribolovni obrt „NELI“	IGOR KULUNDŽIĆ	A0001	202-SB	S2-A
4. Prijevoz tereta i usluge radnim strojevima	ZLATKO CVETKOVIĆ	A0002	203-SB	S2-A
5. Proizvodnja i montaža PVC stolarije „JURIŠIĆ“	MARIO JURIŠIĆ	A0003	209-SB / 232-SB	S2-A
6. Đuzel j.d.o.o. za građenje i usluge	Direktor IVICA ĐUZEL	A0005	222-SB	S2-C
7. Ribarstvo Kika j.d.o.o. za ugostiteljstvo, prijevoz, trgovinu i usluge	Osnivač društva ZLATKO JURIC	A0006	226-SB	S2-A
8. Obrt za izradu i popravak mreža za ribolov „FISHING. NET“	MATEJ SERENČEŠ	No 0013	165-VK	S3-A

Izvor: FLAG „Savski vez“

Tablica 12: Nositelji dozvole za akvakulturu

Nositelj	Sjedište	Naziv lokacije uzgajališta
PP Orahovica d.o.o.	Pustara 1, Zdenci	ribnjak Vrbovljani na području Općine Stara Gradiška u k.o. Gređani i Općine Okučani u k.o. Vrbovljani i k.o. Čovac
PP Orahovica d.o.o.	Pustara 1, Zdenci	ribnjak na području općine Brodski Stupnik, općine Bebrina i općine Sibinj
Stari ribnjak d.o.o.	Zagrebačka ulica 47, Oriovac	ribnjak Stari ribnjak Jasinje na području Općine Oriovac u k.o. Radovanje i k.o. Oriovac i Općine Brodski Stupnik u k.o. Brodski Stupnik*

Izvor: Uprava za ribarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, listopad 2023. godine

*Na ribnjaku je moguće kupiti dozvolu za ribolov.

²¹ Hrvatska agencija za hranu, Dr.sc. Darja Sokolić, 2018, prezentacija Što jedemo? - Predstavljanje rezultata Nacionalnog istraživanja o prehrambenim navikama odrasle populacije (NIPNOP)

Tablica 13: Količina proizvedene ribe na ribnjacima na području FLAG-a, u periodu od 2019. do 2022. godine

Vrsta	2019.	2020.	2021.	2022.
BIJELI AMUR	785	1.981	2.933	28.516
SIVI GLAVAŠ	4.264	5.500	6.943	181.884
BIJELI GLAVAŠ	0	0	7.291	27.623
SOM	633	790	2.045	12.293
SREBRNI KARAS	0	0	21.700	0
ŠARAN	76.343	113.044	184.325	455.170
OSTALO	458	360	170	195
Ukupno FLAG	82.025	121.315	225.237	705.486

Izvor: Uprava za ribarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, listopad 2023. godine

Na području FLAG-a šaranske vrste ribe dostupne su lokalnim potrošačima iz uzgoja na šaranskim ribnjacima, kao i iz izlova iz voda Save i pritoka. Dostupnost svježe slatkovodne ribe na lokalnom tržištu nije ujednačena (ribarnice se nalaze samo u gradovima na području FLAG-a), a interes za konzumaciju postoji, i u porastu je. Prehrana slatkovodnom ribom je dio tradicionalne prehrane i gastronomije područja FLAG-a. Da bi se povećala konzumacija ribe na području FLAG-a potrebno je ulagati u uređenje prostora ili vozila za prodaju i dostavu ribe do krajnjeg potrošača, potrebno je ulagati u jačanje svijesti i povećanje konzumacije ribe, posebno kod djece i mladih te posjetitelja područja.

Turizam i ugostiteljstvo

Na području FLAG-a turizam (i ugostiteljstvo) nisu dovoljno razvijeni, a prema ostvarenim dolascima i noćenjima, najznačajnija destinacija je Slavonski Brod, u koji mnogi posjetitelji dolaze i poslovno i nisu, u klasičnom smislu, turisti (Slavonski Brod je sjedište industrije, administrativno sjedište Brodsko-posavske županije).

Područje je, unatoč bogatoj kulturnoj i prirodnoj baštini, turistički neprepoznatljivo (bez primarnih atrakcija, koje bi motivirale turiste na dolazak). Također, nedostaju i izgrađeni smještajni kapaciteti.

U cilju povećanja atraktivnosti područja, JLS u suradnji s udrugama, posebno lokalnim akcijskim grupama, te turističkim zajednicama, organiziraju i financiraju održavanje različitih manifestacija koje se temelje na kulturnoj i prirodnoj baštini i na područje FLAG-a privlače sve više posjetitelja. Također, osnovana je zajednička TZ Slavonski Brod-Posavina, kako bi se razvijalo područje kao turistička destinacija, a u njoj se nalaze Slavonski Brod, Bukovlje, Gornja Vrba i Podcrkavlje.

Sportsko-rekreacijskih aktivnosti na vodama FLAG-a su zanemarive, izuzev sportsko-rekreacijskog ribolova.

Važno je istaknuti kako je sportski ribolov sve značajniji u području FLAG-a i provlači sve veći broj posjetitelja. Športsko ribolovni savez Brodsko-posavske županije iz Slavanskog Broda je jedini ovlaštenik ribolovnog prava na vodotocima na području FLAG-a., koji godišnje proda 2.377 ribolovnih dozvola, od toga 1.742 (73,29 %) su godišnje dozvole.

Na području FLAG-a nekoliko je restorana (od kojih su neki s dugom tradicijom) koji su prepoznati i po svom ribljem meniju, ali nedovoljno da bi gastro-ponuda ribljih specijaliteta doprinosila značajno turističkoj atraktivnosti područja. Stoga će aktivnosti FLAG-a u narednom razdoblju biti usmjerena na razvoj i jačanje prepoznatljivosti gastronomske ponude područja koja

se zasniva na tradiciji jela i konzumacije ribe i lokalne hrane (iz lokalne poljoprivredne proizvodnje) čime će izravno utjecati i na razvoj kratkih opskrbnih lanaca a time i na smanjenje ugljičnog otiska i negativnih utjecaja na klimatske promjene.

Područje ostvaruje skromne rezultate u turizmu, nema razvijene turističke atrakcije, a i skromni su izgrađeni smještajni kapaciteti. Posebno su nedostatni sadržaji i ponuda za turizam, sport i rekreaciju na vodama FLAG-a. Gastronomske prepoznatljivosti područja nedostatno su iskorištene. Dio gastronomije područja temelji se na korištenju ribe, a najpoznatije jelo je čuveni „fiš paprikaš“.

1.1.1. Tržište radne snage

U razmatranom periodu od 2019. do rujna 2023. godine, došlo je do pada broja nezaposlenih za 4,57% (266 osoba), što je neznatan pad broja nezaposlenih ako uzmemo da je u istom periodu na razini RH došlo do pada broja nezaposlenih za 21,36%. U istom periodu je razvidno i da je vrlo nepovoljna struktura zapošljavanja, gdje iz godine u godinu se najviše ljudi zapošljava na određeno vrijeme, najviše u sektoru turizma, trgovini i administrativnim i pomoćnim uslugama. U promatranom periodu, najviše radnih mjesta na neodređeno vrijeme bilo je otvarano u prerađivačkoj industriji, trgovini i građevinarstvu. Veliki broj stanovnika je potražio posao i u inozemstvu.

Tablica 14: Kretanje broja nezaposlenih na području FLAG-a

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.*
UKUPNO FLAG	5816	6722	6564	5924	5550

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, statistika online, listopad 2023-

**Podaci za 2023. obuhvaćaju period 1.-9.2023.g.*

Nedostatak radnih mjesta na području FLAG-a se godinama kompenzirao sezonskim zapošljavanjem najčešće u turizmu i ugostiteljstvu, prije svega na Jadranskoj obali. U posljednjih nekoliko godina sve je prisutniji odlazak u druge zemlje članice Europske Unije. Problem nedostatka radnih mjesta na području FLAG-a je strukturni problem jer, iako opada broj stanovnika, broj nezaposlenih je neznatno opao. Potrebno je podržavati projekte koji povećavaju broj zaposlenih, naročito stalnih radnih mjesta.

Tablica 15: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području FLAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Ukupno FLAG	31.086	11.617	19.469	49.946	20.543	29.403	30.866	12.719	18.157	51.231	22.957	28.274	12.567	6.305	6.262	21.416	11.398	10.018

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 16: Zapošljavanje preko Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, po JLS 2019.-2023.

	2019.	2019.	2019.	2020.	2020.	2020.	2021.	2021.	2021.	2022.	2022.	2022.	2023.	2023.	2023.*
	Zaposleni na neodređeno	Zaposleni na određeno	Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa	Zaposleni na neodređeno	Zaposleni na određeno	Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa	Zaposleni na neodređeno	Zaposleni na određeno	Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa	Zaposleni na neodređeno	Zaposleni na određeno	Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa	Zaposleni na neodređeno	Zaposleni na određeno	Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa
FLAG	616	4998	3602	535	5283	1373	385	5224	2195	389	4717	1786	311	3755	1595

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, statistika online, listopad 2023.

*Podaci za 2023. obuhvaćaju period 1.-9.2023.

Tablica 16.a: Podaci o sezonskom zapošljavanju na području FLAG-a, po djelatnostima

Podaci o sezonskom zapošljavanju	2019	2020	2021.	2022.	2023.
Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo	17	8	6	8	7
Rudarstvo i vađenje	0	1	0	0	0
Prerađivačka industrija	37	28	20	17	18
Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0	0	0	0
Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom	2	1	3	2	1
Građevinarstvo	10	6	3	1	2
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	74	36	42	32	30
Prijevoz i skladištenje	6	3	2	7	9
Djelatnost smještaja, te pripreme i usluživanja hrane	608	369	374	358	293
Informacije i komunikacije	0	0	1	0	0
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	0	0	0	0
Poslovanje nekretninama	4	0	0	0	2
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	9	4	4	5	2
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	83	51	51	46	36
Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0
Obrazovanje	3	2	3	0	1
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	0	1	0	1	3

Umjetnost, zabava i rekreacija	6	6	7	5	6
Ostale uslužne djelatnosti	10	5	2	9	1
Djelatnosti kućanstava kod poslodavca, djelatnosti kućanstava	0	0	1	1	0
Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0	0	0	0	0
Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa	0	0	0	0	0
UKUPNO FLAG	869	521	519	492	411

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, statistika online, listopad 2023.

*Podaci za 2023. obuhvaćaju period 1.-9.2023.

Tablica 16.b: Podaci o sezonskom zapošljavanju na području FLAG-a, po djelatnostima

Podaci o sezonskom zapošljavanju	2019	2020	2021.	2022.	2023.
Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo	17	8	6	8	7
Rudarstvo i vađenje	0	1	0	0	0
Prerađivačka industrija	37	28	20	17	18
Opskrba el. energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0	0	0	0
Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom	2	1	3	2	1
Građevinarstvo	10	6	3	1	2
Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala	74	36	42	32	30
Prijevoz i skladištenje	6	3	2	7	9
Djelatnost smještaja, te pripreme i usluživanja hrane	608	369	374	358	293
Informacije i komunikacije	0	0	1	0	0
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	0	0	0	0
Poslovanje nekretninama	4	0	0	0	2
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	9	4	4	5	2
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	83	51	51	46	36
Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0
Obrazovanje	3	2	3	0	1
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	0	1	0	1	3
Umjetnost, zabava i rekreacija	6	6	7	5	6
Ostale uslužne djelatnosti	10	5	2	9	1
Djelatnosti kućanstava kod poslodavca, djelatnosti kućanstava	0	0	1	1	0
Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0	0	0	0	0
Nisu zaposleni na temelju radnog odnosa	0	0	0	0	0
UKUPNO FLAG	869	521	519	492	411

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, statistika online, listopad 2023.

*Podaci za 2023. obuhvaćaju period 1.-9.2023.

1.7. Demografske i socijalne značajke

Prema podacima Popisa stanovništva 2021.g., na području FLAG-a živi 130.207 osoba. Pad broja stanovnika je čak 26,34% u odnosu na Popis stanovništva iz 2001. godine.

Niti jedna JLS unutar FLAG-a nema zabilježen porast stanovništva, a pad broja stanovnika zahvatio je i gradove i općine. Najveći pad broja stanovnika u razmatranom razdoblju, je u Okučanima (-45%) i Staroj Gradišci (-46,94%), a najmanji je u općini Bukovlje (-0,44%), što se može smatrati stanovitim uspjehom. Slavonski Brod, iako je središte Brodsko-posavske županije, izgubio je čak 22,78% odnosno 14.721 stanovnika. FLAG je, u razmatranom razdoblju, izgubio čak 46.558 stanovnika, a od toga 31,62% se odnosi na pad broja stanovnika u Slavonskom Brodu.

Tablica 17: Broj stanovnika FLAG-a po Popisu stanovništva iz 2001.g., 2011.g. i 2021.g.

JLS	Broj stanovnika 2001. g.	Broj stanovnika 2011. g.	Broj stanovnika 2021. g.
Bebrina	3541	3252	2.817
Brodski Stupnik	3526	3036	2.357
Bukovlje	2739	3108	2.727
Cernik	4235	3640	2.964
Davor	3259	3015	2.529
Donji Andrijevc	4393	3709	3.059
Dragalić	1282	1361	1.058
Garčin	5586	4806	3.951
Gornja Vrba	2559	2512	2.168
Gornji Bogičevci	2319	1975	1.428
Gundinci	2294	2027	1.610
Klakar	2417	2319	2.020
Nova Gradiška	15833	14229	11.690
Nova Kapela	5118	4227	3.393
Okučani	4224	3447	2.323
Oprisavci	2942	2508	1.968
Oriovac	6559	5824	4.770
Podcrkavlje	2683	2553	2.207
Rešetari	5171	4753	3.852
Sibinj	7549	6895	5.730
Sikirevci	2707	2476	2.028
Slavonski Brod	64612	59141	49.891
Slavonski Šamac	2649	2169	1.576
Stara Gradiška	1717	1363	911
Staro Petrovo Selo	6352	5186	4.110
Velika Kapanica	3570	3308	2.621
Vrbje	2906	2215	1.691
Vrpolje	4023	3521	2.818
UKUPNO FLAG	176.765	158.575	130.267

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva 2021, listopad 2023

Tablica 18: Spolna i starosna struktura stanovnika FLAG-a u 2021.g.

JLS	Udio žena (%)	Prosječna starost	Indeks starenja	Koeficijent starenja
Bebrina	49,56	41,0	105,4	24,8
Brodski Stupnik	50,46	44,5	165,8	31,5
Bukovlje	49,39	46,5	133,3	27,0
Cernik	50,1	45,1	162,9	31,0
Davor	49,43	43,1	125,3	28,4
Donji Andrijevc	50,41	43,6	149,8	29,9
Dragalić	49,15	44,3	152,1	31,2
Garčin	49,43	43,8	141,9	29,3

Gornja Vrba	48,52	41,4	115,4	24,9
Gornji Bogičevci	50	46,0	182,3	34,0
Gundinci	48,45	40,1	93,7	22,9
Klakar	49,26	41,6	115,1	25,0
Nova Gradiška	53,52	46,1	178,6	33,4
Nova Kapela	51,43	46,1	174,5	33,7
Okučani	51,18	47,5	201,0	37,0
Oprisavci	50,36	44,5	150,7	27,8
Oriovac	51,38	44,2	153,3	31,1
Podcrkavlje	50,25	42,6	128,0	27,1
Rešetari	50,6	45,4	168,7	32,1
Sibinj	50,37	43,8	145,8	29,4
Sikirevci	50,79	40,9	100,2	24,6
Slavonski Brod	52,39	44,8	164,6	31,6
Slavonski Šamac	48,29	44,8	155,1	30,9
Stara Gradiška	51,48	50,0	287,4	40,1
Staro Petrovo Selo	49,15	45,1	168,9	31,9
Velika Kapanica	50,74	42,7	123,3	27,4
Vrbje	50,5	45,6	165,0	33,8
Vrpolje	50,18	42,9	130,5	27,3
FLAG	51,29	44,2	151,4	30,0

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva 2021., preuzeto 20. rujna 2023.

Spolna i starosna struktura ukazuje na relativnu izjednačenost u broju muškaraca i žena na području FLAG-a. Prosječna starost iznosi 44,2 godina što je malo niže od prosjeka RH (44,3). U usporedbi s RH, vidljivo je da su pokazatelji FLAG-a neznatno povoljniji. Indeks starenja RH iznosi 156,2 dok je koeficijent starenja 29,9. Vrijedi napomenuti kako je, nažalost, indeks starenja u 2021.g. za područje FLAG-a znatno veći od indeksa starenja za 2011.g. (115,0). Starenje populacije bi moglo dugoročno predstavljati problem, ukoliko se taj trend nastavi.

Obrazovna struktura stanovnika FLAG-a je značajno nepovoljnija u odnosu na prosječnu obrazovnu strukturu RH. U strukturi, osoba koje imaju najviše završenu osnovnu školu ima 28,01% (RH 20,35 %), a osoba s visokim obrazovanjem ima 14,86 % (RH 24,07%). Na području FLAG-a 57,12% je osoba sa srednjim obrazovanjem, što je više od prosjeka RH (55,53%). Obrazovna struktura radno aktivnog stanovništva ne omogućuje brži napredak, a odražava, još uvijek potrebe za radnom snagom u prerađivačkoj industriji i poljoprivredi (uz shvaćanje da za poljoprivrednu proizvodnju, uključujući ribarstvo i akvakulturu, nisu potrebna nikakva stručna znanja). Nepovoljna obrazovna struktura i zaostajanje za prosjekom RH rezultat je i iseljavanja pretežno mlađeg, obrazovanijeg stanovništva, te doprinosni nepovoljnom indeksu razvijenosti na razini FLAG-a (tj. Brodsko-posavske županije) te svake JLS.

Tablica 19: Obrazovna struktura stanovnika FLAG-a, starijih od 15 godina

JLS	spol	Ukupno	Bez škole	1 – 3 razreda osnovne škole	4 – 7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Nepoznato
Bebrina	svi	2.334	32	10	92	774	1.287	138	1
	m	1.171	6	2	24	298	777	63	1
	ž	1.163	26	8	68	476	510	75	0
Brodski Stupnik	svi	2.007	21	7	32	464	1.293	190	0
	m	982	4	1	6	163	729	79	0
	ž	1.025	17	6	26	301	564	111	0
Bukovlje	svi	2.341	15	3	42	563	1.426	292	0
	m	1.173	1	1	9	207	816	139	0
	ž	1.168	14	2	33	356	610	153	0

Cernik	svi	2.581	15	16	164	672	1.472	242	0
	m	1.278	3	3	51	261	841	119	0
	ž	1.303	12	13	113	411	631	123	0
Davor	svi	2.135	12	6	29	906	1.022	160	0
	m	1.080	4	1	6	386	620	63	0
	ž	1.055	8	5	23	520	402	97	0
Donji Andrijevc	svi	2.590	39	7	43	686	1.545	269	1
	m	1.278	9	1	17	219	901	130	1
	ž	1.312	30	6	26	467	644	139	0
Dragalić	svi	900	19	5	25	243	546	62	0
	m	450	2	4	12	91	313	28	0
	ž	450	17	1	13	152	233	34	0
Garčin	svi	3.391	26	17	98	1.000	1.936	314	0
	m	1.685	5	4	26	366	1.143	141	0
	ž	1.706	21	13	72	634	793	173	0
Gornja Vrba	svi	1.836	29	11	55	422	1.120	199	0
	m	921	5	3	15	169	636	93	0
	ž	915	24	8	40	253	484	106	0
Gornji Bogičevci	svi	1.246	32	14	95	393	626	86	0
	m	623	6	2	28	180	365	42	0
	ž	623	26	12	67	213	261	44	0
Gundinci	svi	1.330	15	10	16	585	606	98	0
	m	691	4	4	5	253	382	43	0
	ž	639	11	6	11	332	224	55	0
Klakar	svi	1.699	17	4	66	388	1.020	204	0
	m	847	6	1	19	154	570	97	0
	ž	852	11	3	47	234	450	107	0
Nova Gradiška	svi	10.128	113	48	354	1.910	5.831	1.869	3
	m	4.636	13	13	113	706	2.974	815	2
	ž	5.492	100	35	241	1.204	2.857	1.054	1
Nova Kapela	svi	2.947	14	18	182	925	1.565	241	2
	m	1.423	5	7	58	333	897	121	2
	ž	1.524	9	11	124	592	668	120	0
Okučani	svi	2.011	73	14	149	584	1.056	134	1
	m	966	13	3	40	237	612	60	1
	ž	1.045	60	11	109	347	444	74	0
Oprisavci	svi	1.731	13	4	41	631	878	164	0
	m	862	2	2	15	241	530	72	0
	ž	869	11	2	26	390	348	92	0
Oriovac	svi	4.074	31	9	64	1.115	2.422	432	1
	m	1.973	10	3	22	381	1.370	186	1
	ž	2.101	21	6	42	734	1.052	246	0
Podcrkavlje	svi	1.864	10	5	124	514	1.043	168	0
	m	907	2	1	37	189	594	84	0
	ž	957	8	4	87	325	449	84	0
Rešetari	svi	3.339	18	20	90	1.034	1.912	265	0
	m	1.627	3	8	29	385	1.109	93	0
	ž	1.712	15	12	61	649	803	172	0
Sibinj	svi	4.895	75	28	256	1.011	3.006	519	0
	m	2.410	17	8	62	372	1.713	238	0
	ž	2.485	58	20	194	639	1.293	281	0
Sikirevci	svi	1.669	24	9	94	520	860	162	0
	m	824	4	2	25	195	526	72	0
	ž	845	20	7	69	325	334	90	0
Slavonski Brod	svi	42.837	505	141	707	6.908	25.132	9.436	8
	m	20.106	104	31	206	2.255	13.284	4.221	5
	ž	22.731	401	110	501	4.653	11.848	5.215	3
Slavonski Šamac	svi	1.377	23	11	54	488	691	109	1
	m	708	7	3	19	200	426	52	1
	ž	669	16	8	35	288	265	57	0
Stara Gradiška	svi	836	4	3	38	248	486	57	0

	m	409	1	0	13	92	277	26	0
	ž	427	3	3	25	156	209	31	0
Staro Petrovo Selo	svi	3.543	39	24	125	1.091	1.969	295	0
	m	1.797	14	5	52	426	1.152	148	0
	ž	1.746	25	19	73	665	817	147	0
Velika Kopanica	svi	2.196	23	21	140	739	1.078	195	0
	m	1.079	5	11	37	299	640	87	0
	ž	1.117	18	10	103	440	438	108	0
Vrbje	svi	1.449	11	16	147	535	675	65	0
	m	712	1	7	59	238	381	26	0
	ž	737	10	9	88	297	294	39	0
Vrpolje	svi	2.407	35	9	55	781	1.300	227	0
	m	1.183	5	6	20	306	746	100	0
	ž	1.224	30	3	35	475	554	127	0
FLAG	svi	111.693	1.283	490	3.377	26.130	63.803	16.592	18

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2023. godine

Civilno društvo. Na području FLAG-a ukupno je aktivno 1.735 udruga (Registar udruga, listopad 2023.), od kojih je 791 udruga ili 45,59 % registrirano u Slavonskom Brodu.

Športsko-ribolovni savez Brodsko-posavske županije (koji okuplja 33 ribolovne udruge na području FLAG-a) je ovlaštenik sa ukupno 4319,3 ha ribolovnih voda. Tekućice zauzimaju površinu od 4.205,8 ha, a od toga se većina odnosi na rijeku Savu; 3850 ha, dok na stajačice otpada 113,5 ha. Savez ribolovnim vodama upravlja na temelju odobrene ribolovno gospodarske osnovi jedini je ovlaštenik ribolovnog prava na vodotocima na području FLAG-a. godišnje proda 2.377 ribolovnih dozvola, od toga 1.742 (73,29 %) su godišnje dozvole. Ovlaštenik (savez) okuplja, svojim članstvom, oko 2.000 ribolovaca i značajan je dionik u razvoju FLAG područja. Zaštita i očuvanje okoliša i biološke raznolikosti, informiranje i edukacija, razvoj turizma sa kratkim opskrbnim lancima i lokalnim tržištem i dr., brojne su mogućnosti koje pruža razvoj sportskog ribolova.

Postoje dva osnovna pogleda na sportski ribolov. Tradicionalni ribolovci žele svoj ulov ponijeti kući i koristiti u prehrani. Modernim ribolovcima je cilj uloviti što veći kapitalni primjerak ciljane riblje vrste, a nakon ulova su ga spremni slikati i pustiti nazad u ribolovne vode.

Na području FLAG-a potrebno je jačati promociju modernih oblika sportskog ribolova, potreban je veći rad sa mladima, a također potrebno je poduprijeti unaprjeđenje razine sportskih natjecanja u ribolovu, koja mogu promovirati moderan pristup sportskom ribolovu te povećati i turističku atraktivnost područja.

2. Partnerstvo i uključenost lokalnih dionika

2.1. Opis partnerstva

Javno-privatno partnerstvo (udruge) za provedbu Lokalne razvojne strategije u ribarstvu FLAG-a Savski vez čini Skupština udruge i Upravni te stručna služba, odnosno ured FLAG-a. Skupština je najviše upravljačko tijelo FLAG-a Savski vez, a čine ga svi redovni članovi. Skupština redovito zasjeda minimalno jednom u tijeku godine, a izborna sjednica Skupštine se održava svake druge godine.

Upravni odbor je izvršno i koordinativno tijelo FLAG-a Savski vez koje organizira i obavlja tekuće poslove između dvije sjednice Skupštine te donosi odluke iz svoje nadležnosti. Upravni Odbor ima 5 članova, koje iz svog sastava bira Skupština na vrijeme od dvije godine, s tim da mogu biti ponovo izabrani na istu dužnost. Kod izbora članova Upravnog odbora, Skupština brine o odgovarajućoj zastupljenosti članova FLAG-a Savski vez u njegovom sastavu, poštujući pri tome načela zastupljenosti članova iz javnog, civilnog i gospodarskog sektora na način da

nit i jedna interesna skupina nema kontrolu prilikom donošenja odluka. U sastavu Upravnog odbora je udio žena 40,00% dok je 2 osobe mlađe od 40 godina. Predstavnik gospodarskog sektora ribarstva u Upravnom odboru je 2 odnosno 40%. Predsjednik LAG-a je ujedno i član te predsjednik Upravnog odbora. Predsjednik FLAG-a Savski vez zastupa, rukovodi i predstavlja FLAG u skladu sa zakonom, Statutom i općim aktima FLAG-a Savski vez te odlukama Skupštine i Upravnog odbora. Predsjednika FLAG-a bira Skupština FLAG-a na mandat od dvije godine s mogućnošću ponovnog izbora na istu dužnost. FLAG ima zamjenika Predsjednika. Zamjenika Predsjednika FLAG-a bira i razrješuje Skupština, na prijedlog Predsjednika. Za svoj rad Predsjednik kao i zamjenik Predsjednika odgovorni su Skupštini FLAG-a Savski vez.

Stručna služba FLAG-a planira potrebna zapošljavanja nakon odobrenja LRSR. FLAG ima i volontere koji imaju dugogodišnje iskustvo u vođenju i primjeni CLLD metodologije (voditelj FLAG-a Savski vez i koja provodi stručne, administrativne, materijalno-financijske i druge poslove za potrebe FLAG-a Savski vez,. Stručna služba provodi zadaće: organiziranje redovnog poslovanja FLAG-a Savski vez; obavljanje svakodnevne unutarnje koordinacije FLAG-a; vođenje arhive cjelokupnog poslovanja; skrb za izvršavanje odluka i zaključaka Skupštine i Upravnog odbora; provođenje djelatnosti FLAG-a Savski vez u skladu s načelima CLLD-a, propisima, Statutom i drugim aktima FLAG-a Savski vez; vođenje financijskih poslova te izrađivanje financijskih i drugih dokumenata; podnošenje Skupštini izvješća o radu stručne službe FLAG-a; utvrđivanje prijedloga programa i planova rada FLAG-a Savski vez; sudjelovanje u pripremi i provedbi projekata te obavljanje drugih poslova koje joj nalože nadležna tijela FLAG-a Savski vez.

Tablica 20: Članovi FLAG-a „Savski vez“ (Skupština FLAG-a)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²²
4 (od kojih iz gospodarskog sektora ribarstva; 3)	3	5	12	4	6

Izvor: FLAG „Savski vez“

2.2. Opis tijeka izrade LRSR i uključenost lokalnih dionika u izradu LRSR

Izrada LRSR-a za područje FLAG-a Savski vez započela je okupljanjem dionika, predstavnika različitih interesnih skupina i to: gospodarske interesne skupine, javne i civilne.

Na početku izrade LRSR-a dogovoren su način rada RS-a, plan aktivnosti i način komuniciranja. Dogovoreno je da se u pripremi svih ključnih pitanja LRSR-a o njima obavljaju konzultacije te da se potom rasprave i usuglašuju na radionicama i sastancima. Podloge za rad u radionicama i za sastanke dostavljaju se unaprijed. Dogovoren je i okvirni vremenski plan aktivnosti i održavanje tri radionice za pojedine faze izrade LRSR-a.

Na 1. radionici u Visokoj Gredi , 17. kolovoza 2023., sudionici su upoznati s metodologijom izrade LRSR-a, zatim su razmotrili i raspravili značajke LRSR-a u novom programskom razdoblju 2023.-2027.

²² osobe do uključujući 40. godina

Druga radionica, održana u Vrpolju, 9. rujna 2023., bila je posvećena prikupljanju podataka vezanih za malu komunalnu infrastrukturu. Nakon radionice sudionici i drugi dionici dorađivali su i usuglašavali nacrt razvojnih potreba i ciljeva i mjera kroz konzultacije.

U razdoblju između 1. i 2. radionice provedena je anketa (anketni upitnik i odabir ispitanika iz 3 sektora, i to s čitavog područja FLAG-a Savski vez) radi uvida u projektne ideje kao osnove za utvrđivanje potrebe i mjere te potencijalna ulaganja, ključna za budući razvoj. S istim ciljem provedene su konzultacije na području FLAG Savski vez. Koristeći intervencijsku logiku, polazeći od prethodno identificiranih prijedloga razvojnih potreba, ciljeva, općih i posebnih identificirali i onda kroz raspravu pripremili i razradili nacrt intervencija te ih usuglasili. Nacrt su verificirali u odnosu na realne razvojne mogućnosti, potencijale i potrebe, na usklađenost s programom LEADER/CLLD, EFPRA i s uputama Uprave ribarstva Ministarstva poljoprivrede. Predloženo je da se nacrt LRSR-a prije rasprave i odluke na skupštini FLAG-a Savski vez, kroz javnu raspravu predstavi stanovništvu čitavog područja putem mrežne stranice FLAG-a Savski vez

Na trećoj radionici u Brodskom Stupniku, održanoj 19. listopada 2023., sudionici su, s aspekta svojih interesnih skupina i pojedinačno, razmatrali kompletan nacrt LRSR-a, iznosili prijedloge dopuna i izmjena, raspravljali o njima i usuglašavali ih. Nakon toga prihvaćen je nacrt LRSR.

Tijekom čitavog razdoblja provodile su se konzultacije s Upravom ribarstva Ministarstva poljoprivrede te drugim FLAG-ovima vezano uz metodologiju izrade LRSR-a.

Tablica 21: Događaji i sudionici tijekom izrade LRSR

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Okupljanje i dogovor oko početka izrade LRSR.	9	Visoka Greda	17.08.2023.
Radionica oko podataka za komunalnu infrastrukturu	6	Vrpolje	06.09.2023.
Radionica za izradu LRSR	30	Nova Gradiška	18.10.2023.
Radionica za izradu LRSR	8	Brodski Stupnik	19.10.2023.
Radionica za izradu LRSR	13	Slavonski Brod	20.10.2023.
Skupština FLAG-a „Savski vez“ - Usvajanje LRSR	9	Vrbje	30.10.2023.

Izvor: FLAG

3. Analiza razvojnih potreba područja, uključujući SWOT analizu

3.1. Rezultati SWOT analize

Temeljem SWOT analize, koju su izradili članovi FLAG-a i lokalni razvojni dionici tijekom konzultacijskih procesa, utvrđene su snage i slabosti te prilike i prijetnje za budući razvoj područja. Naglasak je stavljen na ključne elemente za socioekonomski razvoj lokalne zajednice i kojima će se FLAG baviti tijekom provedbe LRSR u okviru mogućnosti provedbe CLLD-a PRA 2021.-2027.

SNAGE	SLABOSTI
<p>Geoprometni položaj – najvažnija infrastruktura Područje FLAG-a se nalazi na longitudinalnim (koridor X.) i transverzalnim (koridor Vc) europskim koridorima te kroz njega prolaze autoceste A3 i A5, te niz državnih cesta Područjem FLAG-a prolazi rijeka Sava čiji je plovni put dug, unutar FLAG-a, 175,10 km Rijeka Sava je plovna cijelom dužinom na području FLAG-a Izgrađena mreža za prijenos i korištenje energenata na području FLAG-a (el. energija, plin, nafta)</p> <p>Prirodne karakteristike područja Vodi se briga o prirodnoj baštini te se kontinuirano povećavaju površine pod nekim od oblika zaštite prirode Na kritičnim vodotocima kontinuirano se prate ekološki i kemijski parametri za ocjenu kakvoće voda; kakvoća rijeke Save je takva da je i riba ulovljena na Savi pogodna za ljudsku prehranu Područje je iznimno povoljno za život i razvoj gospodarskih sektora koji se temelje na korištenju prirodnih resursa (poljoprivreda, akvakultura, šumarstvo) Značajna i kontinuirana ulaganja u održavanje i izgradnju sustava obrane od poplava</p> <p>Gospodarstvo Područje s definiranim glavnim gospodarskim granama (prerađivačka industrija, trgovina na veliko i malo, graševina te poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo) Područje proizvodnje proizvoda s oznakom izvornosti (meso crne slavonske svinje) i zemljopisnog podrijetla (slavonski kulen, slavonska kobasica, slavonski med) Područje koje dodatno koristi sredstva za realizaciju Razvojnog sporazuma za Slavoniju, Baranju i Srijem. Slavonski</p>	<p>Geoprometni položaj – najvažnija infrastruktura Uređenje plovnog puta rijeke Save je u nadležnosti Ministarstava, kojima održavanje istog nije prioritet te se onemogućava plovidba turističkim, ali i drugim brodovima veće tonaže Od ulaska RH u Europsku Uniju onemogućen je prijevoz skelom preko rijeke Save u RBiH Sustav gospodarenja otpadom, vodoopskrbe i odvodnje nije dovoljno razvijen</p> <p>Prirodne karakteristike područja U vodotoku rijeke Save utvrđena je povišena količina nitrata nastalih pretežno razgradnjom dušičnih gnojiva</p> <p>Gospodarstvo Više od 50% tvrtki (trgovačka društva, obrti) ima sjedište i radi na području slavonskog Broda. Na području FLAG-a se ne otvara dovoljno radnih mjesta, što potiče radno sposobno stanovništvo na ekonomske migracije Prosječne neto plaće zaposlenih u svim djelatnostima manje od prosjeka u RH (2020.) Nedovoljno izgrađenih smještajnih kapaciteta i nedovoljna atraktivnost područja Afrička svinjska kuga desetkovat će broj svinja na području FLAG-a, čija je proizvodnja temeljna za mnoga poljoprivredna gospodarstva i osnova za proizvodnju proizvoda zemljopisnog podrijetla (slavonski kulen i slavonska kobasica) i oznakom izvornosti meso crne slavonske svinje (u postupku registracije). Potencijali za razvoj ruralnog turizma (prirodna i kulturna baština, prepoznatljiva gastroponuda) se nedovoljno koristi</p> <p>Gospodarski ribolov i akvakultura Zbog nedovoljne dostupnosti svježe ribe (šarana) na cijelom području FLAG-a, ista se nedovoljno koristi na lokalnom tržištu Nedovoljna iskorištena mogućnost povezivanja gospodarskog ribolova i turizma Potrebna jača povezanost ugostiteljske ponude i sektora slatkovodnog ribarstva (akvakultura i gospodarski ribolov) Gastroponuda vezana uz ponudu lokalno proizvedene ribe je nedovoljno prepoznata od lokalnih ugostitelja</p>

<p>Brod i 11 JLS²³ kroz ITU mehanizam koristit će i dodatna sredstva za razvoj urbanog područja Slavanskog Broda za razdoblje do 2027. godine.</p> <p>Gospodarski ribolov i akvakultura 24% konzumirane ribe na području RH, a to je ujedno riba koju preferira stanovništvo Slavonije i Središnje Hrvatske</p> <p>Na području FLAG-a nekoliko je aktivnih šaranskih ribnjaka, a postoje i 3 uređena prodajna mjesta (ribarnice)</p> <p>Jela od ribe dio su tradicije i gastro ponude područja</p> <p>Iz godine i godinu povećava se proizvodnja slatkovodne ribe na postojećim šaranskim ribnjacima</p> <p>Prostornim planovima omogućeno je dodatno širenje područja ribnjaka, odnosno uređenje novih ribnjaka na površinama koje nisu podobne za uzgoj poljoprivrednih kultura</p> <p>Fiš paprikaš, šaran na rašljama/ražnju kao dio gastro-ponude područja</p> <p>Više subjekata koji obavljaju gospodarski ribolov sukladno pozitivnim zakonskim propisima RH</p> <p>Sportski ribolov i rekreacija na vodama Na području FLAG-a uređeno je upravljanje vodama u svrhu sporta i rekreacije</p> <p>Veliki broj malih plovila (čamaca) koji se koriste za sportske i rekreativne svrhe na području FLAG-a</p> <p>Veliki broj sportskih ribolovaca (cca 2000)</p>	<p>Sportski ribolov i rekreacija na vodama Sportski ribolov ne napreduje i ne usklađuje se sa suvremenim trendovima te se nedovoljno koristi za povećanje atraktivnosti područja, putem organiziranja natjecanja i rada s mladima</p> <p>Konflikt između gospodarskog ribolova (ribara) i sportsko rekreacijskih ribolovaca.</p>
<p>PRILIKE</p>	<p>PRIJETNJE</p>
<p>Realizacija razvojnih projekata kroz sredstva osigurana za provedbu Razvojnog sporazuma Slavonije, Baranje i Srijema te Strategije razvoja Urbanog područja Slavonki Brod, ubrzat će razvoj Slavonije i hvatanje koraka s RH</p> <p>Korištenje sredstava Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo doprinijet će razvoju sektora ribarstva (proizvodnja, plasman,</p>	<p>Nerazvijen sustav gospodarenja otpadom, vodoopskrbe i odvodnje postaje kočnica zadržavanju mlađeg stanovništva u općinama, ali i onemogućava ravnomjeran razvoj gospodarstva</p> <p>Preduge provedbene procedure, ugrožavaju iskorištavanje svih odobrenih sredstava u ugovorenim rokovima te realizaciju projekata iz bespovratnih sredstava</p>

²³ Urbano područje Slavonki Brod: Slavonki Brod, Bebrina, Bukovlje, Brodski Stupnik, Donji Andrijevi, Garčin, Gornja Vrba, Klakar, Nova Kapela, Oriovac, Podcrkavlje, Sibinj iz Odluke Gradskog vijeća Slavonki Brod, o sastavu Urbanog područja Slavanskog Broda (KLASA: 302-01/21-01/7, URBROJ: 2178/01-01-07-4, od 21. listopada 2021.).

<p>prerada, podizanje novih ribnjaka, unaprjeđenje uvjeta rada ovlaštenika gospodarskog ribolova) te općem napretku Mogućnost razvoja turizma utemeljenog na kulturnim i prirodnim osobitostima područja Koristiti dostupna sredstva i iz EMFF za izgradnju atraktivnosti područja i razvoj turizma temeljen na tradiciji vezanoj uz rijeku Savu (gastronomija, ribolov, športsko ribolovna natjecanja, manifestacije)</p>	<p>Zbog sve većeg odljeva radne snage upitno je postizanje mjerljivih rezultata već realiziranih projekata financiranih iz europskih razvojnih fondova te postoji opasnost od financijskih korekcija</p> <p>Zbog gubitka radno sposobnog stanovništva urušava se lokalno tržište roba i usluga i spirala prema dolje se ubrzava</p> <p>Zbog neodržavanja plovnog puta na rijeci Savi ne može se povećati njegovo korištenje u tranzitnom prometu, kao ni u turističkom prometu, što uzrokuje daljnje gospodarsko zaostajanje područja za prosjekom RH</p> <p>Do reguliranja granice s RBiH nestat će tradicija splavarenja na rijeci Savi</p> <p>Nekontrolirano ili prekomjerno korištenje umjetnih gnojiva na bazi dušika može dovesti do zagađenja vodotoka i svih organizama koji u njima žive i na taj način nepovoljno utjecati na uvjete za život ljudi i životinja</p> <p>Zbog sve većeg broja ekonomskih migranata trajno se mijenjaju društvene prilike na području FLAG-a</p> <p>Zbog sve većeg broja ekonomskih migranata gubi se tradicija, nestaju nositelji lokalne kulture te se trajno mijenja identitet područja</p> <p>Zbog malih plaća nastavlja se iseljavanje s područja FLAG-a</p> <p>Niske plaće onemogućavaju razvoj dodatnih uslužnih djelatnosti za stanovnike, razvoj sadržaja namijenjenih kulturi, zabavi i sportu jer se sve svodi na golo preživljavanje, a sve skupa dovodi do dodatnog iseljavanja onih koji se žele baviti takvim poslovima (umjetnici, sportaši, kozmetičari, frizeri, i sl).</p> <p>Zbog smanjenja broja svinja na području FLAG-a moguće su i trajne promjene prehrambenih navika stanovnika.</p> <p>Nedovoljna briga za djecu i mlade, koja je sve većim dijelom odraz siromaštva lokalne zajednice</p>
--	---

3.2. Prikaz potreba područja FLAG-a

Ključni utjecajni elementi definirani u rezultatima SWOT analize pružaju širok uvid u probleme s kojima se FLAG suočava te su korišteni kao temelj za utvrđivanje razvojnih potreba. Razvojne potrebe, opći i specifični ciljevi odnosno razvojni prioriteti definirani su kroz razmatranja i usuglašavanja dionika na radionicama za izradu LRSR, konzultacijama s dionicima te temeljem prikupljenih projektnih ideja.

Tablica 22: Razvojne potrebe područja FLAG-a

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRSR-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRSR-a kojim se ispunjava potreba
P1: Razvoj konkurentne akvakulture, proizvodnje i prerade te održivog gospodarskog ribolova i lokalnog tržišta povezanih proizvoda	Ulaganja u razvoj i jačanje konkurentnosti ribarstva i akvakulture, proizvodnje i prerade te razvoj lokalnog tržišta ribe i ribljih proizvoda na cijelom prostoru FLAG-a.	OC: Jačanje održivog plavog gospodarstva, kohezije i prepoznatljivosti lokalne ribarstvene zajednice	SC1: Razvoj akvakulture i ribarstva, marketinga i prepoznatljivosti područja
P2: Sinergija turizma, akvakulture, ribarstva i sportskog ribolova uz zaštitu okoliša, očuvanje tradicije i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine	Razvoj turističkih sadržaja i ponude povezanih sa ribarstvom/akvakulturom i vodnim resursima, jačanje zaštite okoliša, očuvanja i održivog korištenja razvojnih resursa (baštine i tradicije) uz jačanje kapaciteta, svijesti, povezanosti i promocije lokalne ribarstvene zajednice.		SC2: Jačanje integracije lokalne ribarstvene zajednice i očuvanja okoliša te prepoznatljivosti područja

P1: Razvoj konkurentne akvakulture, proizvodnje i prerade te održivog gospodarskog ribolova

Područje FLAG-a bogato je vodnim resursima pogodnim za razvoj akvakulture i ribarstva. U njemu se nalaze veliki šaranski ribnjaci (ukupno 3.069,95 ha) kojima upravljaju dva trgovačka društva PP Orahovica d.o.o. i Stari ribnjak d.o.o. Proizvodnja ribe na ribnjacima kontinuirano raste, a značajno je porasla u razdoblju od 2019. do 2022. godine. PP Orahovica ima ribnjake potpuno automatizirane i opremljene najsuvremenijom tehnologijom no uvijek ima potrebe za novim ili inovativnim tehnologijama/metodama ili rješenjima. Prostorni planovi na području FLAG-a omogućuju i podizanje novih ribnjaka (min. površina 3-5 ha) na površinama koje nisu pogodne za različite poljoprivrede kulture. Konzumacija slatkovodne ribe je tradicija područja, a najpoznatije jelo je „fiš-paprikaš“, uz njega i šaran na rašljama i na ražnju, ali i brojne druge delicije. Unatoč tome nema dovoljno ribarnica (stacionarnih ili pokretnih), a pogotovo nema ribarnica u javnom vlasništvu. Na taj način, slatkovodna riba nije dovoljno dostupna stanovnicima FLAG-a te se ne razvija lokalno tržište, iako je slatkovodna riba tražena (šaran konzumira 24% potrošača na razini RH, a 2/3 potrošača se opskrbljuje svježom ribom u ribarnicama). Na području FLAG-a, pet (5) je obrta koji imaju povlastice za obavljanje gospodarskog ribolova na Savi, a koji opskrbljuju tržište svježom divljom ribom. Uzgajivači u akvakulturi i ribari, koji se bave gospodarskim ribolovom, nisu dovoljno uključeni u razvoj turizma na području FLAG-a. Isto tako, radi jačanja konzumacije, potrebno je ulagati u privatnu i javnu infrastrukturu za razvoj lokalnog tržišta slatkovodnom ribom što uključuje izgradnju, opremanje, rekonstrukciju ribarnica, nabavu dostavnih vozila kao i mobilnih ribarnica ili „fast-food“-ova koji pripremaju/prodaju jela od ribe i sl. Potrebno je razvijati prepoznatljive riblje proizvode koji se zasnivaju na tradiciji područja i doprinose njegovoj prepoznatljivosti (brandiranju) turističke destinacije.

Ribarstvo na području FLAG-a ima dugu tradiciju i ukorijenjenost u životu lokalne zajednice, potrebno je povezati lokalnu proizvodnju sa tržištem i učiniti sve prepoznatljivim i novih sadržajem u području. Potrebno je poduprijeti projekte ribara, koji se bave gospodarskim ribolovom-opremanje plovila, nabava zaštitne opreme, povezivanje gospodarskog ribolova i turizma. Potrebno je financijski podržati i otvaranje manjih ribnjaka (izgradnja i opremanje ribnjaka). Potrebno je poticati mlade na bavljenje ribarstvom i akvakulturom, posebno u cilju održivog korištenja razvojnih resursa i smanjenja depopulacije odnosno odlaska mladih iz ribarstvene zajednice u veće gradove (najčešće u Jadranskoj regiji te u Zagreb ili Osijek) i inozemstvo.

P2: Sinergija turizma, akvakulture, ribarstva i sportskog ribolova uz zaštitu okoliša, očuvanje tradicije i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine

Uloga turizma na području FLAG-a je vrlo skromna, a i takva je, prije svega, vezana za Slavonski Brod. Područje nema jasno definiranih turističkih atrakcija, a gastro-ponuda područja se najviše identificira s ponudom vina i mesnih jela (slavonski kulen, slavonska kobasica itd.). Turizam pruža velike mogućnost predstavljanja kulturne i prirodne baštine područja, uz razvoj različitih poduzetničkih inicijativa, stvaranja novih radnih mjesta na širem području. Radi razvoja plovnosti rijeke Save te zaštite i održivog razvoja i drugih vodnih resursa područja FLAG-a potrebno je ulagati u malu javnu infrastrukturu, razvoj boljih i novih sadržaja i usluga područja, koji su vezani uz revitalizaciju, valorizaciju i interpretaciju baštine (razvojne resursne osnove) te u promociju područja kao jedinstvene turističke destinacije, dok je istovremeno, ona ključna i za razvoj kvalitete života svih stanovnika.

Zbog siromaštva lokalne zajednice teško je posebno izdvajati sredstva iz lokalnih proračuna za projekte koji bi osigurali povećanje zdravlja stanovnika, bolju prehranu, posebno djece i mladih te organizirano provođenje slobodnog vremena svih generacija, kao i za rad ribolovnih udruga i drugih organizacija civilnog društva. Djelovanjem ribolovnih i drugih udruga (zaštita okoliša i sl.) radom s djecom i mladima potrebno je jačati svijest o zaštiti okoliša, očuvanju biološke raznolikosti, organizirati eko-akcije, škole za mlade ribiče, natjecanja u ribolovu te promicati, od najranije mladosti, sportski ribolov na modernim principima (ulov se vraća nazad u vodotoke) i sl. aktivnosti. Na ovaj način, zajednica razvija zaštitu okoliša, očuvanje resursa, sportsko-rekreativne aktivnosti, koje imaju snagu povezivanja više različitih generacija i doprinose društvenoj koheziji ali i doprinose i privlačenju posjetitelja u područje FLAG-a.

Zato je potrebno ulaganjima poduprijeti uzgajivače u akvakulturi, ribare, ribolovna društva, turističke zajednice, ugostitelje (prvi kupci ribe) te poljoprivrednike radi daljnjeg unapređenja postojećih i stvaranja novih i inovativnih aktivnosti (turistički proizvodi i usluge koji nude lokalne ribolovne, prirodne, kulturne, gastro, sportske i druge zanimljivosti i događanja), koji će povezati ribolov s turizmom, te podržati zajedničke projekte ribolovnih društava, turističkih organizacija i lokanih zajednica. Potrebno je podržati i projekte kojima je cilj koristiti mogućnosti razvoja sportskog ribolova kroz rad s podmlatkom, razvoj škola za ribiče, sportsko ribolovnih natjecanja, pa do uređenja manjih smještajnih kapaciteta.

Isto tako, potrebno je razvijati svijest stanovnika (posebno djece i mladih) ali i posjetitelja područja o vrijednosti konzumacije lokalne ribe u kombinaciji sa lokalnim poljoprivrednim proizvodima, posebno malih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Ovaj, integrativni i sinergijski način provedbe LRSR predstavlja inovativan pristup razvoju područja koji spaja plavo i zeleno gospodarstvo u jedinstvenu cjelinu i ponudu destinacije, stoga je potrebno jačati aktivnosti promocije proizvoda i usluga područja putem zajedničkih manifestacija, događanja, sajmova i drugih metoda koje promoviraju koheziju i prepoznatljivost lokalne ribarstvene zajednice.

4. Ciljevi, integrirani i inovativni karakter LRSR

4.1. Ciljevi i prioriteti LRSR

Tablica 23: Opći i specifični ciljevi FLAG-a

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC: Jačanje održivog plavog gospodarstva, kohezije i prepoznatljivosti lokalne ribarstvene zajednice	Ovim ciljem FLAG doprinosi osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom razvoju zajednica ovisnih o ribarstvu i akvakulturi, sinergiji razvojnih dionika i ukupnoj teritorijalnoj koheziji.	SC1: Razvoj akvakulture i ribarstva, marketinga i prepoznatljivosti područja	Ovim ciljem postiže se jačanje plavog gospodarstva u djelatnosti ribarstva i akvakulture te s njima doprinose povećanju dodane vrijednosti, otpornosti, suradnji te razvoju zajedničkog identiteta lokalne ribarstvene zajednice.
		SC2: Jačanje integracije lokalne ribarstvene zajednice i očuvanja okoliša te prepoznatljivosti područja	Ovim ciljem postiže se povećanje integrativne teritorijalne kohezije, razvoj sadržaja i usluga te društvenih inovacija na dobrobit svih stanovnika i posjetitelja područja.

Tablica 24: Pokazatelji rezultata ciljeva LRSR

Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja (<i>result indicators</i>) na razini specifičnih ciljeva LRSR (sukladno definiranim pokazateljima rezultata za Prioritet 3. PRA 2021.-2027.)	
SC1: Poticanje konkurentnog plavog gospodarstva i jačanje identiteta područja FLAG-a 4 R	
CR 07 Zadržana radna mjesta	CR 13 Aktivnosti suradnje među dionicima
2	6
SC2: Razvoj kvalitete života i lokalnog identiteta	
CR 07 Zadržana radna mjesta	CR 13 Aktivnosti suradnje među dionicima
2	6

Opći cilj (OC) LRSR: Jačanje održivog plavog gospodarstva, kohezije i prepoznatljivosti lokalne ribarstvene zajednice

Ovim općim ciljem FLAG Savski vez doprinosi trećem cilju Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPRA): „omogućavanje rasta održivog plavoga gospodarstva i poticanje prosperitetnih obalnih zajednica (CLLD)“. Općim ciljem FLAG doprinosi ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije: *Dugoročnoj viziji za ruralna područja* kao i cilju 5. Kohezijske politike EU: „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“. FLAG će ovim ciljem posebno doprinijeti osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom razvoju lokalne zajednice ovisne o ribarstvu i akvakulturi te jačanju teritorijalne kohezije. Ovim ciljem FLAG će doprinijeti stvaranju dodane vrijednosti područja, radnih mjesta i promicanju međugeneracijske obnove u ribarstvenoj zajednici kroz ulaganja u inovacije i diversifikaciju te kapitalizaciju okolišne i kulturne baštine područja. Također će doprinijeti boljoj integraciji i

vidljivosti sektora akvakulture i ribarstva te povećanju marketinga, promocije te dodane vrijednosti proizvoda akvakulture i ribarstva te s njima povezanih djelatnosti, promicanju inovacija i jačanju umrežavanja.

Specifični cilj 1 (SC1): Razvoj akvakulture i ribarstva, marketinga i prepoznatljivosti područja

Ovaj specifični cilj usmjeren na jačanje gospodarskog rasta, socijalne uključenosti, očuvanja i otvaranja radnih mjesta te zapošljivosti i mobilnosti radne snage u lokalnoj zajednici koja ne koristi dovoljno mogućnosti koje pruža plavo gospodarstvo, posebno ribarstvo i akvakultura te s njima povezane djelatnosti, za ukupan razvoj FLAG-a. Ovaj cilj omogućiti će inovativan razvoj ribarstva i akvakulture te doprinijeti razvoju plasmana ribe na lokalnom tržištu. Također će omogućiti iskorištenje razvojnog potencijala teritorija za jačanje akvakulture u ruralnom prostoru, promicanje bližih veza i suradnje među dionicima, jačanje uloge ovog sektora u lokalnom razvoju i traženje dodatnih izvora prihoda. Ovaj cilj omogućiti će lokalnoj ribarstvenoj zajednici jačanje prepoznatljivosti potporom razvoju modernog i inovativnog ribarstva i akvakulture, proizvodnje i prerade, kao i potporom razvoju distribucijskih metoda i lanaca usmjerenih povećanju ponude i njezine kvalitete.

Specifični cilj 2 (SC2): Jačanje integracije lokalne ribarstvene zajednice i očuvanja okoliša te prepoznatljivosti područja

Velike su razlike u razvoju gradova i seoskih zajednica na području FLAG-a. Razvojni dionici međusobno su nepovezani i ne djeluju u sinergiji. Ovim specifičnim ciljem FLAG će doprinijeti povećanju turističke atraktivnosti područja te će doprinijeti razvoju i promociji zdravog načina života i održivog razvoja u očuvanom okolišu. Ovim ciljem izravno se doprinosi razvoju male lokalne infrastrukture, jačanju zaštite okoliša, valorizaciji i očuvanju te održivom korištenju prirodnih resursa kao i promociji tradicijske baštine u svrhu povećanja kvalitete života stanovnika i privlačenja posjetitelja. Ovim ciljem doprinosi se razvoju međusektorske i međugeneracijske suradnje, razvoju društvenih inovacija te, integrirano, stvaranju prepoznatljivosti područja kao jedinstvene turističke destinacije i načina života stoljećima vezanog uz rijeku Savu, uz očuvanu kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu područja. Ovim ciljem želi se postići ukupna kohezija lokalne ribarstvene zajednice kako bi se povećala njezina vidljivost i stvorio zajednički identitet.

4.2. Prioritetne mjere za provedbu LRSR

Tablica 25: Prioritetne mjere LRSR u korelaciji sa ciljevima i razvojnim potrebama

Opći cilj LRSR	Specifični cilj LRSR	Razvojna potreba	Prioritetna mjera LRSR
OC: Jačanje održivog plavog gospodarstva, kohezije i prepoznatljivosti lokalne ribarstvene zajednice	SC1: Razvoj akvakulture i ribarstva, marketinga i prepoznatljivosti područja	P1: Razvoj konkurentne akvakulture, proizvodnje i prerade te održivog gospodarskog ribolova i lokalnog tržišta povezanih proizvoda	M1.1 Jačanje konkurentnosti i održivosti ribarstva i akvakulture te povezanog marketinga
	SC2: Jačanje integracije lokalne ribarstvene zajednice i očuvanja okoliša te prepoznatljivosti područja	P2: Sinergija turizma, akvakulture, ribarstva i sportskog ribolova uz zaštitu okoliša, očuvanje tradicije i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine	M 2.1 Jačanje socijalne kohezije i identiteta lokalne ribarstvene zajednice

Naziv mjere	M 1.1 Jačanje konkurentnosti i održivosti ribarstva i akvakulture te povezanog marketinga
<p>Obrazloženje mjere</p>	
<p>Mjera je pripremljena sukladno potrebama područja FLAG-a definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha mjere je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja FLAG-a koja se odnosi na razvoj konkurentne akvakulture, proizvodnje i prerade te održivog gospodarskog ribolova i lokalnog tržišta povezanih proizvoda (P1). Svrha mjere je pružiti potporu ulaganju i uvođenju novih i/ili inovativnih tehnologija i/ili rješenja/metoda te nabavu potrebne opreme u sektoru gospodarskog ribarstva te akvakulture te s njima povezanim djelatnostima/aktivnostima (prerade, dorade, skladištenja, prodaje i dr.). Ova mjera usmjerena je potpori jačanja konkurentnosti gospodarskih subjekata u ribarstvu i akvakulturi putem modernizacije poslovanja, zelene i digitalne tranzicije, zamjene zastarjele tehnologije i alata, sukladno važećem regulatornom okviru RH/EU. Gospodarski subjekti u ribarstvu i akvakulturi te s njima povezanim djelatnostima (preeradi, doradi i dr.) suočavaju se sa brojnim izazovima, od utjecaja klimatskih promjena, tržišnih poremećaja do nedostatka sredstava za obnovu i nabavu nove opreme te bi im potpora značajno utjecala na njihov rast i konkurentnost na tržištu, ali i na njihovu održivost i daljnji rast i razvoj. Jačanjem konkurentnosti, smanjiti će se troškovi proizvodnje/prerade te omogućiti veća okolišna održivost i stvaranje prepoznatljivih lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture. U okviru ove mjere posebna pažnja će se posvetiti novim mogućnostima poboljšanja poslovanja, novim i inovativnim tehnologijama/ metodama/rješenjima kao i ulaganjima u povećanje kvalitete postojećih te razvoj inovativnih proizvoda ribarstva i akvakulture.</p>	

Isto tako, mjerom će se pružiti potpora međugeneracijskoj obnovi, ali i razvoju novih subjekata u akvakulturi koji će koristiti prednosti prostornih resursa FLAG područja. Mjera je usmjerena i na pružanje potpore i razvoju/jačanju prodaje/marketinga i promocije lokalnih proizvoda, zasnovanih na tradicijskim resursima znanjima i vještinama, uz jačanje inovativnosti (inovativne metode/kanali prodaje), zaštitu okoliša, jačanje kapaciteta i suradnju. Jačanjem konkurentnosti akvakulture i ribarstva, zasnovanih na velikim razvojnim resursima i tradiciji područja, ujedno se utječe na razvoj diversificiranog i prepoznatljivog turizma kao i drugih gospodarskih grana plavog gospodarstva a time i na povećanje kvalitete života u području FLAG-a. Mjera doprinosi stvaranju novih i inovativnih proizvoda povezanim sa turističkim i lokalnim tržištem, ali i bliskim tržištima iz okruženja razvojem kratkih i/ili boljih lanaca opskrbe. Mjerom se omogućuje i razvoj potporne gospodarske i marketinške/prodajne infrastrukture i opreme s ciljem potpore konkurentnosti, održivosti, promocije/prezentacije i povećanja dostupnosti proizvoda ribarstva i akvakulture svim stanovnicima i posjetiteljima što doprinosi povećanju ponude i prepoznatljivosti područja. Mjerom se potiče i zaštita okoliša, očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine kao razvojne osnove te doprinosi revitalizaciji i očuvanju tradicije područja, posebno one izravno povezane sa ribolovom i akvakulturom. Ovom mjerom pružit će se potpora jačanju suradnje i umrežavanja lokalnih dionika gospodarskog razvoja. Mjera će omogućiti i jačanje kapaciteta, udruživanje dionika u kreiranju kratkih lanaca opskrbe, kreiranju proizvoda, u stjecanju novih znanja i vještina, uvođenju novih tehnologija, digitalizacije, prilagodbe zahtjevima tržišta i dr. Mjerom će se pružiti potpora provedbi zelene tranzicije proizvođača i prerađivača koja će omogućiti i jačanje otpornosti na klimatske promjene (obnovljivi izvori energije i dr.). Pružiti će se potpora i uvođenju digitalizacije u proizvodnji, preradi te marketingu. Omogućiti će se razvoj pristupa i rješenja te inovativnih aktivnosti kojima je svrha i jačanje lokalnog identiteta i prepoznatljivosti područja kao i razvoj poduzetničkih ideja za nova i održiva radna mjesta, posebno žena i mladih. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove mjere, pružiti potpora razvojnim potrebama FLAG-a bit će na navedeni u FLAG natječaju.

Mjera izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 1 LRSR: Razvoj akvakulture i ribarstva, marketinga i prepoznatljivosti područja** jer omogućuje ulaganja javnu poduzetničku potporna infrastrukturu kao i u privatnu infrastrukturu i opremanje odnosno izravnu potporu ulaganjima u razvoj gospodarskih subjekata u ribarstvu i akvakulturi te povezanim djelatnostima prerade, dorade, prodaje i dr. s ciljem njihove modernizacije, zelene i digitalne tranzicije te održivosti uz zaštitu okoliša i baštine, kao i povezivanje, umrežavanje i zajedničko nastupanje na tržištu, razvoj lanaca opskrbe, čime se izravno doprinosi razvoju plavog gospodarstva povećanju njegove dodane vrijednosti, otpornosti, suradnji te razvoju zajedničkog identiteta lokalne ribarstvene zajednice kao i dodanoj vrijednosti CLLD-a.

Mjera doprinosi **Općem cilju (OC) LRSR: Jačanje održivog plavog gospodarstva, kohezije i prepoznatljivosti lokalne ribarstvene zajednice** budući se razvojem akvakulture i ribarstva, proizvodnje, prerade i marketinga lokalnih proizvoda doprinosi održivom plavom rastu, osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom razvoju FLAG-a, sinergiji razvojnih dionika i ukupnoj teritorijalnoj koheziji.

Doprinos dodanoj vrijednosti CLLD-a naveden je u dijelu zajedničkih značajki za sve mjere. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove mjere, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja, jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja;

<ul style="list-style-type: none"> – lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz CLLD-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na inovativne upravljačke prakse te stjecanje znanja i vještina o njima, kao i promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima; – rezultatima i učincima politike, putem inovativnih projekata, partnerskih projekata, putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) te potpori izvrsnosti. 		
Indikatori (mjerljivi pokazatelji)/naziv pokazatelja uspješnosti provedbe LRSR na razini mjere (sukladno definiranim pokazateljima rezultata za Prioritet 3. PRA 2021.-2027.)		
Planiran broj podržanih projekata (operacija)	CR 07 Zadržana radna mjesta	CR 13 Aktivnosti suradnje među dionicima
20	2	6
<i>Specifični pokazatelji FLAG-a:</i>		
Podržani projekti (operacije) gospodarskih subjekata u ribarstvu/akvakulturi	8	
Podržani projekti gospodarskih subjekata u marketingu/prodaji proizvoda ribarstva/akvakulture	10	
Podržani projekti javne potporne infrastrukture	2	
Indikativni intenzitet potpore	Od 50% ukupno prihvatljivih troškova projekta (operacije) pa do 100% prihvatljivih troškova projekta (operacije). Intenzitet potpore, kao i detaljne odredbe/detaljni kriteriji za povećanje intenziteta potpore, detaljno će biti razrađeni/definirani u okviru FLAG natječaja.	
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta i iznos potpore	Najniža i najviša ukupna vrijednost projekta (operacije), kao i najniži te najviši iznos potpore po projektu (operaciji) biti će definirani u FLAG natječaju.	
Razdoblje provedbe	2024. - 2027.	
Udio u ukupnoj alokaciji za provedbu LRSR	41%	
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<ul style="list-style-type: none"> – Građenje (izgradnja i/ili rekonstrukcija) i/ili opremanje objekata za prodaju, proizvodnju, preradu, skladištenje i dr. proizvoda ribarstva/akvakulture, uključujući mobilne/montažne objekte (uključujući gospodarska vozila) – Uvođenje novih i/ili inovativnih tehnologija i/ili metoda/rješenja u ribarstvu/akvakulturi i/ili marketingu (prodaji/distribuciji) proizvoda ribarstva/akvakulture, uključujući obnovljive izvore energije – Nabava opreme i/ili razvoj informacijsko-komunikacijskih rješenja izravno povezanih sa jačanjem konkurentnosti ribarstva/akvakulture i/ili marketingu (prodaji/distribuciji) proizvoda ribarstva/akvakulture 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Nabava opreme za zaštitu akvakulturnih uzgajališta od divljih grabežljivaca; za poboljšanje uvjeta rada i sigurnosti na radu i sl. – Edukacija (jačanje kapaciteta), marketinške te promotivne aktivnosti – te ostale povezane aktivnosti koje izravno doprinose ostvarenju ciljeva/rezultata projekta (operacije), a kojima se doprinosi ostvarenju mjere i cilja LRSR <p>Detaljniji popis prihvatljivih aktivnosti s pripadajućom prihvatljivošću troškova biti će propisan FLAG natječajem.</p>
Ciljani (prihvatljivi) korisnici	Mikro, mala i srednja poduzeća registrirana za obavljanje relevantne djelatnosti (bez obzira na pravni oblik) sukladno nacionalnom regulatornom okviru; javnopravna tijela ili poduzeće/trgovačko društvo ili organizacija u većinskom javnom vlasništvu a koje/a nije javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa. Naveden popis je indikativan, detaljan popis ciljanih (prihvatljivih) korisnika biti će definiran FLAG natječajem.
Kriteriji prihvatljivosti projekta (operacije)	Detaljni uvjeti prihvatljivosti, kriteriji odabira projekata (operacija) te način dodjele potpore biti će definirani FLAG natječajem.

Naziv mjere	M 2.1 Jačanje socijalne kohezije i identiteta lokalne ribarstvene zajednice
Obrazloženje mjere	
<p>Mjera je pripremljena sukladno potrebama područja FLAG-a Savski vez definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha mjere je prioritetan doprinos rješavanju potrebe područja FLAG-a koja se odnosi na razvoj sinergije turizma, akvakulture, ribarstva i sportskog ribolova uz zaštitu okoliša, očuvanje tradicije i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine (P2). Ova mjera integrirajuće doprinosi povezivanju ribarstva i akvakulture sa drugim razvojnim sektorima plavog gospodarstva, posebno turizmom, te djelovanjem drugih dionika ukupnog razvoja lokalne ribarstvene zajednice koja posebno doprinosi zaštiti okoliša i očuvanju resursa te razvoju diverzificirane ponude i sadržaja područja što izravno povećava kvalitetu života stanovnika i doživljaja posjetitelja FLAG-a. Mjera je usmjerena razvoju male infrastrukture i usluga područja povezanih sa valorizacijom, očuvanjem, interpretacijom, promocijom i održivim korištenjem kulturno-povijesne i prirodne baštine povezane sa razvojem i jačanjem identiteta lokalne ribarstvene zajednice. Mjerom se pruža potpora jačanju djelovanja brojnih organizacija civilnog društva u sektorskom u međusektorskom partnerstvu, posebno onih usmjerenih očuvanju i održivom korištenju vodnih resursa kao i organizacija usmjerenih jačanju zaštite okoliša i biološke raznolikosti. Mjerom se djeluje na jačanje svijesti stanovnika i posjetitelja o zaštiti okoliša i očuvanju biološke raznolikosti te održivom korištenju razvojnih resursa. Mjerom se pruža potpora aktivnostima koje su usmjerene na povećanje zdravlja stanovnika, promicanje i jačanje konzumacije ribe iz lokalnih proizvodno-preradbenih i prodajnih resursa,</p>	

posebno kod djece i mladih te starije populacije. Mjerom se omogućuje očuvanje tradicijskih vrijednosti područja i načina života, jačanje međusektorske i međugeneracijske solidarnosti i prijenosa znanja i vještina čime se doprinosi društvenoj koheziji ali i privlačenju posjetitelja u područje FLAG-a. Mjerom se omogućuje umrežavanje međusektorskih dionika u svrhu kreiranja postojećih i stvaranja novih i inovativnih aktivnosti (turistički proizvodi i usluge koji nude lokalne ribolovne, prirodne, kulturne, gastro, sportske i druge zanimljivosti i događanja), koji će povezati akvakulturu i/ili ribolov s turizmom, te ujedno, omogućuje i uređenje manjih smještajnih kapaciteta. Mjera je usmjerena i na potporu aktivnostima koje imaju integrativni i sinergijski učinak na razvoj područja FLAG-a, spoj plavog i zelenog gospodarstva u jedinstvenu cjelinu i ponudu destinacije a koje jačaju promociju proizvoda i usluga područja putem zajedničkih manifestacija, događanja, sajмова i drugih metoda za razvoj socioekonomske kohezije i prepoznatljivost lokalne ribarstvene zajednice. U okviru ove mjere predviđena je i priprema i provedba projekata suradnje FLAG-a.

Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija) kojima će se, u okviru ove mjere, pružiti potpora razvojnim potrebama FLAG-a bit će na navedeni u FLAG natječaju.

Mjera izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 2 LRSR: Jačanje integracije lokalne ribarstvene zajednice i očuvanja okoliša te prepoznatljivosti područja** jer integrira potporu razvoju male infrastrukture i usluga te lokalnih proizvoda i sadržaja dostupnih lokalnom stanovništvu i posjetiteljima područja čime izravno doprinosi povećanju teritorijalne kohezije, razvoju društvenih inovacija te dodanoj vrijednosti CLLD-a.

Mjera doprinosi **Općem cilju (OC) LRSR: Jačanje održivog plavog gospodarstva, kohezije i prepoznatljivosti lokalne ribarstvene zajednice** budući se razvojem male infrastrukture za revitalizaciju i održivo korištenje baštine lokalne ribarstvene zajednice, uz očuvanje okoliša te zelenu i digitalnu tranziciju, društvenu inkluziju i društvene inovacije, umrežavanje i jačanje suradnje sektorskih i međusektorskih razvojnih dionika izravno doprinosi osnaživanju, povezivanju te otpornom i prosperitetnom razvoju FLAG-a, sinergiji razvojnih dionika i ukupnoj teritorijalnoj koheziji.

Doprinos dodanoj vrijednosti CLLD-a naveden je u dijelu zajedničkih značajki za sve mjere. Uz primjenu inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove mjere, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima:

- socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika, jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika, očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja, te na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja
- lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima.
- rezultatima i učincima politike, putem inovativnih projekata, partnerskih projekata, putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.), potpori izvrsnosti, jačanju razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika te razvoju socijalnih (društvenih) inovacija te jačanju volontiranja.

Indikatori (mjerljivi pokazatelji)/naziv pokazatelja uspješnosti provedbe LRSR na razini mjere
(sukladno definiranim pokazateljima rezultata za Prioritet 3. PRA 2021.-2027.)

Planiran broj podržanih projekata (operacija):	CR 07 Zadržana radna mjesta:	CR 13 Aktivnosti suradnje između dionika:
18	2	6
<i>Specifični pokazatelji FLAG-a:</i>		
Broj sajмова/manifestacija/događanja i sl.	6	
Broj edukativno-informativnih aktivnosti	10	
Broj eko-akcija	3	
Broj obrazovnih ustanova sa povećanom konzumacijom slatkovodne ribe	2	
Broj nove i/ili inovativne gastro-ponude (slatkovodna riba/proizvodi od ribe)	10	
Priprema i provedba projekta suradnje FLAG-a	1	
Indikativni intenzitet potpore	Od 50% ukupno prihvatljivih troškova projekta (operacije) pa do 100% prihvatljivih troškova projekta (operacije). Intenzitet potpore, kao i detaljne odredbe/detaljni kriteriji za povećanje intenziteta potpore, detaljno će biti razrađeni/definirani u okviru FLAG natječaja.	
Najniža/najviša ukupna vrijednost projekta i iznos potpore	Najniža i najviša ukupna vrijednost projekta (operacije), kao i najniži te najviši iznos potpore po projektu (operaciji) biti će definirani FLAG natječajem.	
Razdoblje provedbe	2024. - 2027.	
Udio u ukupnoj alokaciji za provedbu LRSR	32%	
Predviđene aktivnosti unutar Mjere	<ul style="list-style-type: none"> – Građenje (rekonstrukcija) i/ili opremanje objekata male društvene infrastrukture (obrazovnih ustanova) u svrhu povećanja konzumacije slatkovodne ribe – Građenje (rekonstrukcija) i/ili opremanje objekata male društvene i/ili komunalne infrastrukture (sadržaja) u područjima potencijala razvoja plavog gospodarstva i/ili prostorima prirodne baštine na FLAG području, uključenih u turističku ponudu, uključujući obnovljive izvore energije – Građenje (izgradnja i/ili rekonstrukcija) i/ili opremanje prostora koji omogućuju kvalitetno gospodarenje otpadom u prostorima zaštićenih prirodnih vrijednosti i/ili povezanih sa vodnim resursima – Aktivnosti čišćenja okoliša (eko-akcije) u područjima zaštićenih prirodnih vrijednosti i/ili povezanih sa vodnim resursima uključujući i nabavu potrebne opreme za provedbu aktivnosti – Sportsko-rekreacijske aktivnosti povezane s jačanjem održivog korištenja vodnih resursa uključujući i gradnju i/ili opremanje za provedbu aktivnosti 	

	<ul style="list-style-type: none"> – Edukativne i/ili informativne i/ili promidžbene aktivnosti (sajmovi, manifestacije, natjecanja i dr. događanja) uključujući i pripremu i izradu pratećih materijala (brošure, letci, info ploče, info pultovi i dr. usmjerene podizanju javne svijesti o očuvanju lokalne kulturno-povijesne, tradicijske baštine povezane sa vodnim resursima, ribarstvom, akvakulturom, zaštitom okoliša posebno zaštitom i očuvanju bioraznolikosti, vrijednosti konzumacije lokalnih proizvoda akvakulture/ribarstva i sl.) – Priprema i provedba aktivnosti suradnje FLAG-a – te ostale povezane aktivnosti koje izravno doprinose ostvarenju ciljeva/rezultata projekta (operacije), a kojima se doprinosi ostvarenju mjere i cilja LRSR <p>Detaljniji popis prihvatljivih aktivnosti s pripadajućom prihvatljivosti troškova biti će propisan FLAG natječajem.</p>
Ciljani (prihvatljivi) korisnici	<p>Mikro, mala i srednja poduzeća registrirana za obavljanje relevantne djelatnosti (bez obzira na pravni oblik) sukladno nacionalnom regulatornom okviru; organizacije civilnog društva (uključujući i odobren FLAG); javnopravna tijela ili poduzeće/trgovačko društvo ili organizacija u većinskom javnom vlasništvu a koje/a nije javnopravno tijelo ili poduzeće kojem je povjereno obavljanje usluga od općeg gospodarskog interesa. Naveden popis je indikativan, detaljan popis ciljanih (prihvatljivih) korisnika biti će definiran FLAG natječajem.</p>
Kriteriji prihvatljivosti projekta (operacije)	<p>Detaljni uvjeti prihvatljivosti, kriteriji odabira projekata (operacija) te način dodjele potpore biti će definirani FLAG natječajem.</p>

4.3. Zajedničke značajke za sve mjere u okviru provedbe LRSR

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe mjera FLAG-a zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti CLLD-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim ribarstvenim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje FLAG-a u usporedbi s provedbom bez CLLD pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti CLLD-a koju FLAG planira postići očitovati će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina. Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijelu LRSR i provedbu CLLD-a u cjelini. Svrha LRSR je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata (operacija).

Operacija odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini (u lokalnom kontekstu) ako rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje FLAG-a).

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060. za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja FLAG-a (partnerski projekti);
- potporom društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja FLAG-a, poput:
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja, uključujući društveno poduzetništvo,
 - inovativnih pristupa i modernih, zelenih, praksi u području zaštite okoliša i prirode,
 - novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne proizvodnje ribarstva/akvakulture, zelenih i digitalnih tehnologija te u razvoju turizma,
 - društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine inkluzije osjetljivih skupina društva,
 - tehnoloških i ne-tehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti CLLD-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“. **Zajedničkim korisnikom** u smislu provedbe LRSR smatraju se gospodarska udruženja (udruge u ribarstvu/akvakulturi, zadruge, klasteri i dr., organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te druge pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu. Projekt odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti odnosno od dobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe mjera FLAG-a su: biti usklađen sa ciljevima iz LRSR, biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo; biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt (operaciju) i dr. Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacije) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije). Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija) biti će definirani FLAG natječajem.

Partnerskim projektom (operacijom) se smatra projekt u kojem više korisnika na FLAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj FLAG mjeri uz ispunjenje sljedećih uvjeta: mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera; mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta); moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera; svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za FLAG mjeru za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRSR su pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava. Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će definirani FLAG natječajem. Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na FLAG natječaju se primjenjuju na sve korisnike na FLAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Za projekte koji obuhvaćaju intervencije u okviru specifičnih ciljeva iz Glave II. Uredbe (EU) 2021/1139 primjenjuju se odredbe propisane za takve intervencije.

4.4. Usklađenost s nadređenim strateškim dokumentima

LRSR FLAG-a, svojom provedbom, doprinijet će ostvarenju ciljeva više strateških dokumenata na nacionalnoj i regionalnoj razini. Kao ključni strateški dokumenti nadređene razine identificirani su:

1. Program za ribarstvo i akvakulturu RH za programsko razdoblje 2021.-2027.
2. Strategija „Više od ribnjaka“ 2020.–2030.
3. Nacionalni strateški plan razvoja akvakulture za razdoblje do 2027.
4. Plan razvoja Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2027. godine.

4.5 Inovativni karakter LRSR i usklađenost s horizontalnim prioritetima PRA 2021.-2027.

U procesu izrade LRSR FLAG-a, korišten je pristup "odozdo prema gore" koji je omogućio aktivno sudjelovanje predstavnika različitih interesnih skupina. Ovaj pristup omogućio je lokalnoj ribarstvenoj zajednici da identificira prednosti, slabosti, prilike i prijetnje za razvoj područja FLAG-a te predlože projektne ideje kojima se rješavaju definirane razvojne potrebe, a u okviru mogućnosti koje pruža provedba CLLD-a PRA RH 2021.2027. Lokalni razvojni dionici, iako su neki već djelovali u okviru provedbe LEADER-a kroz rad LAG-ova na području Brodsko-posavske županije, po prvi puta su sudjelovali u osmišljavanju lokalne razvojne strategije u ribarstvu. Zajednički rad na osmišljavanju integrativnog razvoja područja potaknuo je potrebu za jačanjem lokalnog identiteta i značaja prepoznatljivosti ribarstvene zajednice koja ima stoljetnu povijest na području FLAG-a. Priprema LRSR potaknula je osjećaj vlasništva nad kreiranjem vlastite budućnosti, porast svijesti o međuovisnosti svih razvojnih dionika kao i potrebu za jačanjem međusobne sinergije i socioekonomske inkluzije. Ovaj

participativan i uključiv pristup bio je inovacija u sustavu planiranja razvoja ribarstvenog područja.

Inovativnost na lokalnoj razini temeljno je načelo CLLD-a i njegove dodane vrijednosti te neodvojiv dio LRSR. Obrazloženja doprinosa inovativnosti navedena u okviru mjera te u zajedničkim značajkama za sve mjere. Ujedno je potrebno istaknuti kako sam integrativni i sinergijski način izrade i provedbe LRSR predstavlja inovativan pristup razvoju područja koji spaja plavo i zeleno gospodarstvo u jedinstvenu cjelinu i ponudu područja, koja će se promovirati putem zajedničkih manifestacija, događanja, sajмова i drugih metoda koje jačaju koheziju i prepoznatljivost lokalne ribarstvene zajednice.

Promicanje ravnopravnosti muškaraca i žena te sprječavanje diskriminacije bit će ostvareno putem implementacije novih radnih mjesta kroz predložene mjere, s posebnim naglaskom na mlade i osobe svih rodova, bez ikakve diskriminacije, što je razvidno kako iz same stručne službe FLAG-a tako i iz strukture članstva i operativnih tijela.

Doprinos održivom plavom gospodarstvu i prioritetnim područjima Strategije pametne specijalizacije (S3)

U pogledu nove Strategije pametne specijalizacije 2029. koja je trenutno u izradi, LRSR sa svojim općim te specifičnim ciljevima i, u konačnici, postavljenim mjerama pripada sljedećim tematskim prioritetnim područjima: 5. Hrana i bioekonomija i 6. Digitalni proizvod i platforme. Plavo gospodarstvo igra ključnu ulogu u ostvarivanju ciljeva tematskog prioritetnog područja „Održiva i kružna hrana“ budući da je navedeno područje usredotočeno na proizvodnju, preradu i usluge povezane s hranom, s ciljem stvaranja održive i ekološki prihvatljive prehrambene industrije. Plavo gospodarstvo, posebno sektor ribarstva i akvakulture, doprinosi ovim ciljevima na nekoliko načina: racionalno upravljanje ribljim populacijama i minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš, promiče kružnu ekonomiju gdje se resursi koriste na održiv način (npr. riblji otpad može se iskoristiti za proizvodnju proizvoda kao što su riblje brašno ili ulje), promiče održivu praksu tijekom cijelog lanca opskrbe, uključujući pakiranje, skladištenje, distribuciju i brendiranje, doprinosi smanjenju ugljičnog dioksida kroz inovacije u uzgoju riba, primjenu održivih metoda transporta i racionalno korištenje energije.

Područje tematskog prioriteta "Digitalni proizvodi i platforme" u kontekstu razvoja i primjene digitalnih rješenja u ribarstvu i akvakulturi na području FLAG-a predstavlja inovativan pristup koji ima potencijal stvoriti održive ekonomske prilike. Navedeni prioritet doprinositi plavom gospodarstvu kroz sljedeće komponente: razvoj internetskih stranica i digitalnih platformi koje omogućavaju direktnu promociju proizvoda ribarstva i akvakulture, povećana vidljivost putem digitalnog marketinga, edukativne aktivnosti u svrhu boljeg razumijevanja i iskorištavanja digitalnih resursa za promociju proizvoda ribarstva i akvakulture na lokalnoj razini.

Kroz racionalno upravljanje resursima, promociju održivih praksi i implementaciju digitalnih inovacija, plavo gospodarstvo postaje pokretač promjena, smanjujući negativne utjecaje na okoliš i potičući ekonomski rast. Ova integracija, ne samo da doprinosi očuvanju slatkovodnih ekosustava, već i osnažuje gospodarske subjekte na putu prema održivoj budućnosti.

5. Upravljanje, praćenje i vrednovanje provedbe LRSR

5.1 Opis sposobnosti za provedbu LRSR

Sposobnosti za provedbu LRSR ponajprije predstavlja službeno osposobljavanje i obrazovanje zaposlenika i suradnika za pripremu i provedbu projekata koje je nadograđeno višegodišnjim iskustvom, znanjem i vještinama na sveobuhvatnim poslovima uspješne pripreme i provedbe

LEADER programa, dosadašnjih strategija i programa te značajnih nacionalnih i međunarodnih programa, projekata i aktivnosti za razvoj lokalnih zajednica.

Sposobnosti zaposlenih za učinkovito upravljanje FLAG-om i provedbom LRSR-a ogledaju se u dosad postignutim rezultatima kroz djelovanje lokalnih akcijskih grupa koje su potaknule osnivanje FLAG-a Savski vez koji su uz provedbu M19 LEADER u okviru Programa ruralnog razvoja 2014.-2020. (2022.) samo u programskom razdoblju 2014.-20. proveli više od 20-ak projekata financiranih iz različitih ESIF te drugih međunarodnih i nacionalnih izvora u vrijednosti većoj od 3,2 mil. Eur. Također, uspješno animiranje i suradnja s dionicima javnog, gospodarskog i civilnog sektora na čitavom području FLAG-a Savski vez te svjedoče o kvaliteti ljudskog kapitala.

U FLAG-u Savski vez nema zaposlenu osobu (radi se na zapošljavanju) a surađuju i volonteri, svi imaju višu stručnu spremu iz područja koja su relevantna za bavljenje ruralnim razvojem i razvojem akvakulture i ribarstva (ekonomske, pravne, biotehničke znanosti). PO odobrenju FLAG-a i sukladno potrebama i provedbenim zadaća, prilagoditi će se i broj zaposlenika stručne službe (ureda) FLAG-a. Volonteri i suradnici te zaposlena osoba koja će biti zaposlena ima dugogodišnje radno iskustvo u upravljanju projektima u okviru provedbe LEADER/CLLD-a, Programa ruralnog razvoja 2014.-2020. (M19) na pripremi LRS LAG-a Slavonska Ravnica za programsko razdoblje 2023.-2027. kao i na provedbi projekata financiranih iz ESF-Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ 2014.-2022. Članica je više organizacija civilnog društva i ima veliko iskustvo u animaciji lokalnih razvojnih dionika, pripremi i provedbi manifestacija, edukacija i sl. Volonteri i suradnici imaju bogato iskustvo s prethodnih poslova i angažmana iz raznih područja lokalnog razvoja, a svoja znanja i vještine sustavno usavršavaju putem edukacije i treninga, sudjelovanja na skupovima i konferencijama, na stručnim sastancima na županijskoj, državnoj i međunarodnoj razini te kroz razmjenu iskustava s drugim FLAG-ovima i LAG-ovima u Hrvatskoj i dugim članicama EU.

Tablica 26: Financijski kapacitet FLAG-a za provedbu LRSR

Godina provedbe LRSR	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRSR (animacija, FLAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRSR), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	0	6.620,00	68.000,00	74.620,00
2024.	2	9.600,00	36.000,00	45.600,00
2025.	2	9.600,00	36.000,00	45.600,00
2026.	2	9.600,00	36.000,00	45.600,00
2027.	2	9.600,00	36.000,00	45.600,00
2028. (n+2)	2	9.600,00	36.000,00	45.600,00
2029. (n+2)	2	9.600,00	36.000,00	45.600,00

Izvor: FLAG „Savski vez“

Prihodi FLAG-a Savski vez ostvaruju se od prihoda od članarina, prihoda od imovine, ostalih prihoda, koji se odnose na povrat sredstava u okviru provedbe CLLD-a te drugih izvora. Prihodi od članarina FLAG-a Savski vez uplaćuju se temeljem Odluke o visini članarine u FLAG-u Savski vez. Pozitivno Kontinuirano financijsko poslovanje, po potrebi osigurat će se korištenjem kredita, čime je prvenstveno za predfinanciranje tekućih troškova i animacije u prethodnom razdoblju kako bi se omogućio nesmetan rad FLAG-a Savski vez.

Obzirom kako FLAG „Savski vez“ nije bio osnovan tijekom provedbe CLLD-a u prošlom programskom razdoblju, u okviru OPFR RH 2014.-2020., nema pokazatelja za isto.

5.2. Opis postupaka pripreme natječaja i odabira projekta na FLAG razini

U cilju osiguravanja nepristranosti i transparentnosti, postupak odabira projekata i drugi ključni elementi biti će detaljno opisani u natječaju FLAG-a.

Priprema i objava FLAG natječaja: Stručna služba FLAG-a (zaposlenici, volonteri i drugo osoblje FLAG-a) priprema potrebnu dokumentaciju i tekst natječaja za objavu koji najmanje sadrži: predmet i svrhu natječaja; iznos raspoloživih sredstava; visinu i intenzitet potpore; uvjete prihvatljivosti korisnika; uvjete prihvatljivosti projekta; uvjete prihvatljivosti troškova; kriterije odabira i prag prolaznosti (ako primjenjivo); prihvatljive i neprihvatljive troškove; opis administrativne obrade; način, uvjete i rokove podnošenja zahtjeva za potporu; rokove i način podnošenje prigovora/žalbi i popis priloga i obrazaca. Natječajem će se propisati minimalna dokumentacija kojom se dokazuju svi uvjeti prihvatljivosti. Nakon odobrenja natječajne dokumentacije od strane nadležnog tijela FLAG-a, FLAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici FLAG-a. Javnost se može izvijestiti preko svih vrsta medija na lokalnoj i regionalnoj razini.

Podnošenje i zaprimanje Zahtjeva za potporu (projekta s pratećom dokumentacijom): Zahtjevi za potporu zaprimaju se putem službene adrese sjedišta FLAG-a. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na FLAG natječaj obavlja Povjerenstvo/Ocjenjivački odbor kojeg imenuje nadležno tijelo FLAG-a prema propisanim internim procedurama FLAG-a. Postupak odabira projekta: Postupak odabira projekta provodi se na razini FLAG i sastoji se od sljedećih faza:

1. faza: Administrativna kontrola projekata (Analiza 1),
2. faza: Ocjenjivanje projekata (Analiza 2),
3. faza: Odabir projekata od strane Upravnog odbora FLAG-a (u daljnjem tekstu: UO FLAG-a),
4. faza: Prigovori na odluke FLAG-a.

Administrativna kontrola i ocjenjivanje: Nakon zaprimanja zahtjeva za potporu provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu u postupku odabira projekata. U ovoj fazi obrade, FLAG može zatražiti i dopunu dokumentacije koja je dostavljena od strane korisnika u zahtjevu za potporu. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti dostavljene dokumentacije i svih osnovnih uvjeta prihvatljivosti korisnika i projekta. Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje zahtjeva za potporu (projekata) od strane Ocjenjivačkog odbora. Rezultat ocjenjivanja je rang lista projekata koja se s pratećom dokumentacijom upućuje na odlučivanje Upravnom odboru FLAG-a.

Odabir projekata od strane UO FLAG-a: U trećoj fazi UO FLAG-a na temelju dostavljene rang liste donosi odluku o odabiru ili odbijanju projekta. UO provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i rang listi te provjere usklađenosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata.

Prigovori na odluke FLAG-a. Na odluke UO FLAG-a, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu/povjerenstvu FLAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela FLAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane UO FLAG-a. Postupak i rokovi podnošenja prigovora/žalbe biti će propisan internim procedurama FLAG-a i definirane u FLAG natječaju u skladu s pravilima/smjernicama za provedbu FLAG natječaja propisanim od strane Upravljačkog tijela.

Konačna rang lista i objava popisa odobrenih projekata. Po završetku postupanja po prigovorima/žalbama, nakon pravomoćnosti svih odluka, ažurira se rang lista koja postaje konačna.

Popis odobrenih projekata će se objaviti na mrežnoj stranici FLAG-a. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini FLAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Ministarstvu poljoprivrede, Upravi ribarstva (Upravljačko tijelo) sukladno Operativnim pravilima. Postupak donošenja odluka na razini Upravljačkog tijela biti će definirani natječajem FLAG-a.

Tijekom postupka odabira projekata, u svim fazama, FLAG je obavezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa i osigurati nepristranost i transparentnost. Osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata moraju biti upoznate s popisom korisnika (nositelja projekta i partnera) koji su se prijavili na FLAG natječaj. U slučaju saznanja da se nalaze u sukobu interesa obavezni su o tome odmah izvijestiti ostale sudionike i FLAG te u svrhu osiguranja revizijskog traga pisanim putem zatražiti izuzimanje iz daljnjeg postupka u vezi s projektom korisnika kod kojeg je utvrđen sukob. U slučajevima kada je FLAG prijavitelj, cjelokupni postupak odabira projekata se mora provesti na način da ne dovodi FLAG u povlašteni položaj u odnosu na druge prijavitelje. Administrativnu kontrolu i vrednovanje/ocjenjivanje projekta moraju provesti osobe koje su u potpunosti neovisne od FLAG-a. Preporučuje se angažiranje vanjskih stručnjaka. U takvom slučaju Upravljačko tijelo će provesti kompletnu administrativnu kontrolu i ocjenjivanje takvog projekta.

5.3. Opis praćenja i vrednovanja provedbe LRSR

Praćenje provedbe LRSR obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, pokazatelja (indikatora) za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata i rada FLAG-a. Kontinuirano praćenje provedbe LRSR sastavni je dio redovnih aktivnosti FLAG-a. Temeljem Statuta, FLAG provodi godišnje izvješćivanje svih tijela FLAG-a o provedbi LRSR i radu FLAG-a. FLAG će provoditi praćenje i vrednovanje provedbe LRSR koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (MEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060 te pratećeg okvira za praćenje i vrednovanje provedbe EPFRA/PRA 2021.-2027. Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRSR u doprinosu PRA te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti CLLD-a. Isto tako, FLAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti CLLD-a doprinosi se postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060).

Podatci koje će pratiti FLAG odnose se na praćenje podataka o korisnicima i projektima od trenutka raspisivanja natječaja pa sve do odobrenja i provedbe. Ovaj sustav će sadržavati informacije o odobrenim i odbijenim projektima po natječajima, uključujući podatke o korisnicima, vrsti ulaganja, iznosu ulaganja, stupnju provedbe i druge relevantne informacije. Plan će sadržavati podatke praćenja aktivnosti korisnika radi praćenja doprinosa dodanoj vrijednosti CLLD-a.

Također će biti opremljen mehanizmom praćenja temeljenim na indikatorima (pokazateljima) LRSR kako bi se pratila usklađenost s postavljenim ciljevima, a podaci će biti kategorizirani prema vrstama korisnika, lokacijama provedbe i drugim relevantnim faktorima. Plan će sadržavati i sustav praćenja pokazatelja dodane vrijednosti CLLD-a putem rada FLAG-a (tekući rad i animacija) kao i putem provedbe LRSR na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba postizanja dodane vrijednosti CLLD-a u usporedbi s potporama s nacionalne razine te iz drugih nacionalnih i EU izvora. Dodana vrijednost CLLD-a proizlazi iz potpune primjene sedam

načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRSR moraju jasno dokazati dodanu vrijednost CLLD-a-a integriranom pristupu lokalnom teritorijalnom razvoju.

FLAG će provedbu LRSR pratiti i na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRSR putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRSR te dodane vrijednosti CLLD-a, kada budu formirani s nacionalne razine, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad FLAG-a i provedbu LRSR u cjelini. Projekti odnosno operacije imati će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja, FLAG će uspostaviti sustav izvješćivanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija odnosno projekata za provedbu mjera FLAG-a te o istima izvješćivati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini.

Praćenje provedbe LRSR i nadzor nad provedbom			
Cilj	Aktivnost	Rokovi	Nositelj aktivnosti
Pravilna i pravovremena provedba aktivnosti identificiranih unutar LRSR	Praćenje provedbe akcijskog plana i analiza ev. nepravilnosti u svrhu njihove korekcije; Analiza utroška proračunskih sredstava; Broj prijavljenih projekata povezani podaci i analitika prijavljenih projekata, analiza doprinosa projekata ciljevima i indikatorima (pokazateljima) LRSR; Pravovremenost i obujam provedbe planiranih aktivnosti te objave FLAG natječaja; Praćenje aktivnosti animacije.	Godišnje	Stručna služba FLAG-a i nadležno tijelo FLAG-a koji potvrđuje/usvaja završne dokumente
	Prilagodbe u provedbi akcijskog plana (jesu li u roku provedeni planirani pozivi i druge aktivnosti)		
	Praćenje indikatora (pokazatelja) LRSR		
	Godišnje izvješće o provedbi LRSR		
	Završno izvješće o provedbi LRSR	Na kraju razdoblja	Stručna služba FLAG-a, vanjski stručnjaci, nadležno tijelo FLAG-a

Vrednovanje služi za ocjenu kvalitete postignuća projekata financiranih putem LRSR i njihovog utjecaja na postignuće rezultata. Vrednovanje će se vršiti za svaki pojedini natječaj, pri čemu će rezultati poslužiti kao temelj za eventualne izmjene u LRSR na razini mjera ovisno o postignućima u prvim pozivima.

Vrednovanje provedbe strategije provodi se dvije razine interno i vanjsko vrednovanje provedbe LRSR. kako bi se utvrdila razina uspješnosti strategije, odnosno sukladnost realizirane provedbe u odnosu na planirano. Interno vrednovanje provodi se za svaki poziv na razini svake godine, ako je primjenjivo, odnosno po završetku provedbe projekata, pri čemu će

rezultati poslužiti kao temelj za izmjenu LRSR. Interno vrednovanje provodi FLAG. Težište internog vrednovanja sadrži sve ključne elemente praćenja.

FLAG će, u svoj redovni rad, uključiti aktivnosti animacije povezane sa praćenjem i vrednovanjem LRSR, a kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini, te temeljem provedenih analiza, djelovati u narednoj godini implementacije LRSR. FLAG će, uz navedeno, izraditi Plan vrednovanja (evaluacije) LRSR koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi FLAG-a za vrednovanje LRSR?; Procjena dodane vrijednosti CLLD-a; Elementi upravljanja i koordinacije za rad FLAG-a i proces provedbe LRSR; Posebne teme LRSR ili teme koje FLAG želi ocijeniti zatim podatci potrebni za vrednovanje LRSR (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni.

Vanjsko vrednovanje LRSR provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRSR od strane nezavisnih stručnjaka (predviđena sredstva u iznosu od cca 20.000 EUR). Vanjsko vrednovanje provodi se u međurazdoblju trajanja LRSR te po završetku njezine provedbe. Vanjsko vrednovanje uključuje analizu dokumenata LRSR, godišnjih izvješća, analizu internih vrednovanja provedenih od strane FLAG-a, razgovore s korisnicima i lokalnim partnerstvom i dr. metode.

Isto tako, FLAG će sudjelovati u svakom vrednovanju CLLD-a ili PRA koje će se provoditi sa nacionalne razine.

Vrednovanje provedbe LRSR			
Cilj	Aktivnost	Rokovi	Nositelj aktivnosti
Ocijeniti kvalitetu provedbe LRSR, postignuće ciljeva, rezultata i ukupni učinak na FLAG područje	Analiza godišnjih izvješća o provedbi LRSR i baze podataka – provjera provedbe aktivnosti i rezultata projekata; Procjena doprinosa LRSR-a PRA i dodanoj vrijednosti CLLD-a odnosno primjeni načela CLLD-a u radu FLAG-a.	Godišnje – po završetku provedbe projekta	Stručna služba, vanjski stručnjaci (po potrebi) i Upravni odbor FLAG-a
	Izvješće o vrednovanju provedbe LRSR.	U međurazdoblju provedbe LRSR i na kraju programskog razdoblja (2x tijekom trajanja LRSR)	

Indikatori (pokazatelji) LRSR navedeni su u poglavlju opisa ciljeva i mjera za provedbu LRSR.

6. Akcijski plan provedbe LRSR

Akcijski plan prikazuje indikativan gantogram planiranog tijeka implementacije mjera za postizanje očekivanih rezultata ciljeva, u programskom razdoblju 2021.-2027., s provedbom do 2029. godine. Akcijski plan, ujedno, sadrži i planirani broj projekata u navedenom programskom razdoblju, za čije se prikupljanje i odabir te provedbu LRSR, planiraju otvoriti natječaji FLAG-a. Prema akcijskom planu, FLAG planira, u programskom razdoblju, objaviti ukupno 12 natječaja, zaključno sa 2027. godinom, sa završetkom isplata (a time i provedbe LRSR) 2029. godine. Navedeni plan je indikativan te podložan promjenama, ovisno o potrebama FLAG područja. Za potrebe izrade navedene procjene, FLAG je, na svojim provedenim radionicama i postupcima konzultacija, prikupljao projekte ideje sukladno kojima su utvrđene potrebe područja. Prema prikupljenim idejama i prijedlozima uočeni su različiti projekti koje je FLAG uvažio prema usklađenosti s identificiranim potrebama područja, vrijednosti projekta i mogućnosti realizacije.

Tablica 27: Akcijski plan provedbe LRSR

Mjere LRSR	Broj FLAG natječaja							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
M 1.1 Jačanje konkurentnosti i održivosti ribarstva i akvakulture te povezanog marketinga	n/a	3	2	0	1	0	0	6
M 2.1 Jačanje socijalne kohezije i identiteta lokalne ribarstvene zajednice	n/a	3	2	0	1	0	0	6
UKUPNO	n/a	6	4	0	2	0	0	12

S obzirom na tablicu akcijskog plana provedbe LRSR i iskustava sudionika, FLAG je procijenio da će se financirati 38 projekata u okviru provedbe LRSR u programskom razdoblju 2021.-2027.

Tablica 3: Planiran broj projekata u programskom razdoblju

Mjere LRSR	Broj odobrenih projekata FLAG-a							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
M 1.1 Jačanje konkurentnosti i održivosti ribarstva i akvakulture te povezanog marketinga	n/a	12	6	0	2	0	0	20
M 2.1 Jačanje socijalne kohezije i identiteta lokalne ribarstvene zajednice	n/a	10	6	0	2	0	0	18
UKUPNO	n/a	22	12	0	4	0	0	38

7. Financijski plan provedbe LRSR

Financijski plan FLAG-a u okviru provedbe LRSR sastoji se od dvije tablice. U prvoj tablici prikazan je financijski plan, odnosno odnos financijskih sredstava predviđenih u LRSR. Raspodjela financijskih sredstava prikazana je po ciljevima i mjerama, te za tekuće troškove i troškove animacije (upravljanje provedbom LRSR). Proračun troškova napravljen je po metodi „odozdo prema gore“, odnosno na temelju razvojnih potreba te iskazanih potreba korisnika tijekom izrade LRSR. Tijekom programiranja potreba prema mjerama, FLAG se vodio indikativnom visinom propisanog intenziteta potpora, koji može varirati od 50% do 100%. Sukladno navedenom, financijska potreba realizacije LRSR treba se promatrati i kroz vlastita sredstva korisnika FLAG natječaja.

Tablica 4: Financijski plan provedbe LRSR

Cilj/mjera	Fin. alokacija (EUR)	Udio u ukupnoj alokaciji (u %)
SC1: Razvoj akvakulture i ribarstva, marketinga i prepoznatljivosti područja	600.672,65	41%
M 1.1 Jačanje konkurentnosti i održivosti ribarstva i akvakulture te povezanog marketinga	600.672,65	41%
SC2: Jačanje integracije lokalne ribarstvene zajednice i očuvanja okoliša te prepoznatljivosti područja	498.118,78	34%
M 2.1 Jačanje socijalne kohezije i identiteta lokalne ribarstvene zajednice	498.118,78	34%
Tekući troškovi i animacija	366.263,81	25%
UKUPNO LRSR	1.465.055,24	100%

Tablica 30: Financijski plan provedbe LRSR po godinama

Mjere LRSR	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
M 1.1 Jačanje konkurentnosti i održivosti ribarstva i akvakulture te povezanog marketinga	n/a	28,00%	9,00%	0,00%	4,00%	0,00%	0,00%	41,00%
M 2.1 Jačanje socijalne kohezije i identiteta lokalne ribarstvene zajednice	n/a	24,00%	8,00%	0,00%	2,00%	0,00%	0,00%	34,00%
Tekući troškovi i animacija	0%	0%	7,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%	6,00%
UKUPNO	0%	0,00%	59,00%	20,00%	3,00%	9,00%	3,00%	6,00%

Tablica 31: Planirani prihodi i rashodi za razdoblje 2023.- 2029.

Naziv	Plan 2023.	Plan 2024.	Plan 2025.	Plan 2026.	Plan 2027 .	Plan 2028.	Plan 2029.
Prihodi po potpori za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR-a	0,00	864.382,59	293.011,05	43.951,66	131.854,97	43.951,66	87.903,31
Prihodi od članarina i članskih doprinosa	0,00	9.600,00	9.600,00	9.600,00	9.600,00	9.600,00	9.600,00
Prihodi iz drugih izvora (JLS, zaklade)	0,00	36.000,00	36.000,00	36.000,00	36.000,00	36.000,00	36.000,00
Prihodi UKUPNO (EUR)	0,00	909.982,59	338.611,05	89.551,66	177.454,97	89.551,66	133.503,31
Rashodi za provedbu LRSR-a (EUR)	0	761.828,72	249.059,39	0,00	87.903,31	0,00	0,00
Rashodi za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR-a (EUR)	0,00	102.553,87	43.951,66	43.951,66	43.951,66	43.951,66	87.903,31
Dodatni rashodi	0,00	45.600,00	45.600,00	45.600,00	45.600,00	45.600,00	45.600,00
Rashodi UKUPNO (EUR)	0,00	909.982,59	338.611,05	89.551,66	177.454,97	89.551,66	133.503,31
Razlika-višak/manjak (EUR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00